

EL MIRALL

Núm. 179

3 EUR

Entrevista
Richard Stallman

• • •

Opinió
Tomeu Martí

• • •

Diada
*30.000 persones
per la llengua
i l'autogovern*

• • •

Itineraris
*El camí de
l'Arxiduc
i els cingles
de Son Rul·lan*

• • •

Llibres

• • •

Discoides

• • •

Cinefàgia

Dossier

L'estat de la cultura popular

Per fi he trobat la universitat que
s'adapta a mi i no a l'inrevés.

Cristina
Empleada de banca
i estudiant d'Administració
i Direcció d'Empreses a la UOC

Benvinguts a la universitat personal

Com la Cristina, més de 37.000 persones en 45 països han fet seva la UOC, la primera universitat *on line*, i han pogut accedir a una formació personalitzada, assistida per un professorat de primer nivell, i a tots els recursos i serveis formatius que posem al teu abast. 12 anys d'experiència fan de la UOC una universitat capdavantera, on la qualitat i l'adaptació a l'estudiant són una de les principals prioritats. T'animem a formar part de la universitat que t'ajuda a fer possible tot allò que et proposis. Benvinguts a la UOC.

Titulacions oficials

DIPLOMATURES

- Ciències Empresarials
- Turisme

LLICENCIATURES

- Dret
- Filologia Catalana
- Humanitats
- Psicologia

LLICENCIATURES 2n. CICLE

- Administració i Direcció d'Empreses
- Ciències del Treball
- Comunicació Audiovisual
- Documentació (gestió de la informació)
- Filologia Catalana
- Humanitats
- Investigació i Tècniques de Mercat (màrqueting)
- Psicopedagogia
- Publicitat i Relacions Públiques

LLICENCIATURES 2n. CICLE / MÀSTER

- Estudis de l'Àsia Oriental
- Estudis de Ciències Polítiques i de l'Administració

ENGINYERIES

- Enginyeria d'Informàtica (2n. cicle)
- Enginyeria Tècnica d'Informàtica de Gestió
- Enginyeria Tècnica d'Informàtica de Sistemes
- Enginyeria Tècnica de Telecomunicació, especialitat en Telemàtica
- Graduat de Multimèdia (títol propi)

MÀSTERS OFICIALS

- Màster oficial d'Educació i TIC (*E-learning*)
- Màster oficial de Programari lliure
- Màster oficial de Societat de la informació i el coneixement

I TAMBÉ A LA UOC

- Extensió universitària
- Curs d'accés a la UOC per a més grans de 25 anys
- Formació de Postgrau

Sol·licitud d'accés a www.uoc.edu
Inici període lectiu: setembre de 2007

Informa-te'n als centres i punts de suport de la UOC a
BARCELONA, L'HOSPITALET DE LLOBREGAT, LLEIDA, MANRESA,
REUS, SABADELL, SALT, SANT FELIU DE LLOBREGAT, TERRASSA,
TORTOSA, VIC, VILAFRANCA DEL PENEDÈS, VILANOVA I LA GELTRÚ,
CIUTADELLA, EIVISSA, MANACOR, VALÈNCIA, MADRID I L'ALGUER,
al tel. 902 141 141 i al nostre web www.uoc.edu

www.uoc.edu

La universitat, a casa

EL MIRALL

Universitat de les Illes Balears
Servei de Biblioteca i Documentació
Edifici Guillem Cifre de Coloma

EL MIRALL

REVISTA CULTURAL
maig de 2007 · Núm. 179

Edita:
OBRA CULTURAL BALEAR

Publica:
Associació EL MIRALL
C/ del Pare Bartomeu Pou, 31, bxs.
07003 Palma

Adreça electrònica:
<http://www.ocb.cat>
elmirall@ocb.cat

President:
Jaume Lladó

Director:
Josep Melià

Cap de redacció:
Macià Calafat

Consell editorial:
Jaume Lladó
Josep Melià
Mateu Morro
Pere Bueno
Pere Marí
Andreu Caballero

Publicitat:
Santi Adrover

Producció, administració
i publicitat:
Tel.: 971 72 59 37
Telefax: 971 71 93 85
Apartat de correus 179
07080 Palma

Delegació a Barcelona:
Omnium Cultural
C/ de la Diputació, 276 pral.
08009 Barcelona

Delegació a València:
Acció Cultural del País Valencià
C/ del Baró de Càrcer, 37
46001 València

Els articles publicats en
aquesta revista expressen
únicament l'opinió
dels autors.

Disseny
Marco Spinazzola

Maquetació i fotocomposició
Ecogràfic

Impressió
Xisco Arts Gràfiques
C/ del Baix Riera, 1-A, Palma
Tel. 971 475754

Dipòsit legal
PM 10-1987

EDITORIAL

LA POTENCIACIÓ CONTÍNUA DE LA CULTURA POPULAR

4

DOSSIER

L'ESTAT DE LA CULTURA POPULAR

5

OPINIÓ

TOMEU MARTÍ

18

ENTREVISTA

MACIÀ CALAFAT I MARC ORDINES. RICHARD STALLMAN

20

EL SEMÀFOR

OFICINA DELS DRETS LINGÜÍSTICS

27

CENT RAONS PER VALORAR EL PATRIMONI

ÀNGEL FRANCESC GENÉ I RAMIS. ENTORN DELS ORÍGENS DE L'ART POPULAR

28

MISCEL·LÀNIA

JAUME LLADÓ

35

DIADA

MACIÀ CALAFAT. 30.000 PERSONES PER LA LLENGUA I EL AUTOGOVERN

36

ART

BERNAT NADAL. MARGA GÓMEZ

38

MÚSICA

RAFAEL M. CREUS. DISCOIDE

41

LLIBRES

BIEL MESQUIDA. EL RAM DELS LLIBRES

44

ITINERARIS

GASPAR VALERO. EL CAMÍ DE L'ARXIDUC I ELS CINGLES DE SON RUL·LAN

46

CINEFÀGIA

MATÍAS VALLÉS. CRITICANT ELS CRÍTIQS

52

UNIVERSITAT DE LES ILLES BALEARS

5108277460

La potenciació contínua de la cultura popular

Editorial

Les festes populars, la cultura tradicional, les expressions més arrelades i antigues, constitueixen elements identificatius cabdals per a un poble. En el món de la globalització i en el món d'una certa uniformització cultural, la diversitat de llengües i de visions del món es percep en aquestes mostres que posen al dia i vivifiquen una col·lectivitat determinada.

Les Illes Balears són un poble amb una enorme riquesa en aquesta matèria de la cultura popular. Els elements que conformen la nostra cultura popular són d'una gran varietat i diversitat. Molt sovint no som prou conscients de la potència de les manifestacions concretes del nostre folklore. No valoram prou la dimensió i la interiorització d'aquests referents tan nostrats i que duim tan inserits al nostre genoma.

La festa forma part de la vida d'un poble. Les expressions de la cultura popular són un motor molt rellevant per aconseguir crear la necessària cohesió dins una societat. La trobada i la celebració serveixen com a eina per compartir i generar sentiment de solidaritat entre les persones que viuen en un determinat espai físic. I el sentiment de solidaritat és el que hi ha darrere el concepte de nació.

Són molts els creadors i molts els dinamitzadors que amb el seu compromís i el seu esforç diari formen una xarxa prou gruixuda que dona contingut a aquest món de la cultura popular. Com en tants d'àmbits, aquí també hi ha una militància que no podem deixar de posar de manifest i que no podem deixar de destacar com un fet enormement positiu per a la continuïtat històrica del país. Són molts els subjectes concrets que mereixen un reconeixement i que mereixen que els donem les gràcies més sinceres per la tasca desenvolupada.

Els poders públics també tenen un paper destacable en aquesta qüestió. Als poders públics, els correspon dur a terme una activitat de suport i potenciació continuada de la cultura popular. No es pot perdre de vista que les administracions són el principal organitzador –sigui directament, sigui a través de subvencions– d'activitat cultural. Un poder públic sensible a aquestes manifestacions, orgullós i defensor de les creacions que s'han forjat al llarg dels segles, és la millor garantia de futur de tot aquest bagatge cultural acumulat.

Estam superant una època en què es varen perdre diverses expressions de la cultura popular. Són molts els pobles que han perdut una dansa, que han perdut els seus gegants, on la glosa està en retirada... Això té una certa lògica atesa l'evolució de la nostra societat. Hem passat d'una societat pagesa a una societat de serveis, d'una societat aïllada a una societat caracteritzada per l'intercanvi. Des d'aquest punt de vista es pot entendre que determinades manifestacions puguin entrar en crisi. Ara bé, l'evolució i el canvi no necessàriament han de comportar l'oblit i la desaparició. Són moltes les manifestacions que han quedat desfasades del seu context històric però que es mantenen amb total vitalitat. I es mantenen en la mesura que són un instrument d'identificació, de cohesió i d'afirmació col·lectiva. Aquest número d'EL MIRALL pretén aprofundir en l'estat de la qüestió en aquest moment, fer una aproximació a la situació actual que viuen diverses manifestacions de la nostra més sentida cultura popular.

L'estat de la cultura popular

Dossier

Història dels gegants a Mallorca

(segle XVII - segle XXI)

PAU TOMÀS RAMIS

La representació antropomòrfica d'aquells éssers que ens captiven, que ens corprenen o que simplement ens sorprenen per alguna de les seves qualitats, ha estat un fet comú a totes les civilitzacions i èpoques.

La natura humana, curiosa i inquieta per si mateixa, per ventura per necessitat, per superar les seves pors o per simple admiració, ha volgut des de sempre conèixer els orígens de la pròpia existència i de tot allò que l'enrevolta. En l'afany d'explicar allò que desconeixia, i que d'alguna forma no es podia explicar a partir del coneixement, aplicava la fórmula de la sobrenaturalitat. Éssers de tota mena; gamfasants, blèmies, cinocèfals, sirenes, dones d'aigua, bubotes, cucales, dracs, negrets, gegants... eren els protagonistes de fantàstiques històries que conformaven, i en segons quins casos encara conformen, els reculls mitològics i rondallístics de qualsevol civilització.

Els gegants, per ventura la tipologia fantàstica més recurrent a nivell consmogònic i mitològic, han estat una d'aquestes criatures recollides i utilitzades pels pobles de tots els temps a fi d'aclarir i de desxifrar l'origen de l'existència.

La representació d'aquestes figu-

res no és, per tant, un patrimoni exclusiu del nostre territori, ni tan sols del nostre temps. Des de la cultura celta, quan amb branques, vímet i fulles s'elaboraven grandiosos ídols, alguns amb forma humana, que s'utilitzaven com a altars rituals sacrificials, d'animals i d'humans, que els druides feien cremar, amb els sacrificats a dintre, per purificar i fertilitzar la terra, fins als gegants festius que avui en dia coneixem, l'home ha escenificat de moltes maneres i amb diverses intencionalitats aquestes gegantines figures antropomòrfiques.

Els gegants festius, tal com els coneixem avui en dia, tenen l'origen a l'edat mitjana i estan clarament emmarcats en la festivitat del Corpus Christi. A l'hora que el papa Joan XXII universalitza la festa, el 1317, l'Església va introduint elements a la processó que es feia que escenificaven passatges de l'antic i del nou testament, eren els entremesos.

Amb una funció catequètica, didacticoreligiosa, pretenia donar a conèixer al poble aquells relats bíblics que recollien les sagrades escriptures, que moltes vegades no eren més que antics ritus i creences ancestrals adoptats i adaptats pel cristianisme, molts dels quals al voltant dels solsticis d'estiu i d'hivern, moments màgics i taumàrgics per excel·lència.

El primer gegant documentat a Mallorca l'hem de situar a Sóller l'any 1630. El prevere Josep Rullan, en el segle XIX, escriu la *Historia de Sóller en sus relaciones con la general de Mallorca*, en què es recull un pagament de 3 lliures *Al sacristà del Socós per lo cap del gegant y de la*

gigantesa que havien de participar aquell any a la processó sollerica del Corpus aprofitant la visita que hi havia de fer el Bisbe.

A Barcelona, ciutat on se situa el primer gegant conegut de la història, ja feia més de dos segles que una representació d'aquest tipus havia fet acte de presència també a les processons del Corpus de la Ciutat Comtal. L'any 1424 es recull al *Llibre de les solemnitats* de Barcelona la presència de *Lo Rei David ab lo giguant* formant l'entremès de la lluita entre David i Goliat. També es recull la presència de Sant Cristòfol a la cita *Sanct Xhristòffol ab l'infant Jhesús al coll*, sant de mida gegantina segons la tradició popular. Pareix probable que aquest fos un home sobre xanques, segons Joan Amades aquesta era la fórmula primitiva de representar els gegants, mentre que el Goliat pot ser que fos un gegant de cartró tal com els coneixem avui en dia.

La introducció de la geganta, que, com veim a la cita de Josep Rullan, ja acompanyava el gegant solleric, és més tardana i amb una intencionalitat completament distinta a la del seu company el gegant. La primera referència que se'n té és a Tortosa l'any 1548 i sorgí com la representació d'un senyora d'època, vestida a la moda del seu temps, mentre que el gegant, vestit d'una forma anacrònica, s'havia convertit en la representació de personatges més esquerps; guerrers, cavallers o reis amb espases, maces o porres.

D'aquesta forma, a la nostra illa, no serà fins al segle XVII quan podem parlar amb certesa de la participació de figures de gegants, una data, de totes formes, suficientment reculada per considerar la tradició dels gegants a l'illa com una tradició ben arrelada i sentida com a pròpia.

Cronològicament, el pròxim gegant del qual tenim notícia se situa a Sineu el 1653. Aquest, ja deslligat de la festa del Corpus, compareix a les festes de Sant Roc, i es paguen a Pere Antoni Real 1 lliure, 8 sous i 2 diners *per haver vestit y*

FOTO: Pau Tomás Ramis.

adornat lo gegant per la festa de sant Roc.

El 1690 també a Alcúdia trobam la presència de gegants a la processó del *Triumpho* que cada tres anys celebrava la Confraria del Sant Crist.

El 1734 seria la Ciutat de Mallorca que estrenaria figures de gegants integrats a la processó del Corpus. La colla era formada per vuit figures que representaven els quatre grans continents del món. Aquesta manera de representar les races humanes a través de vuit gegants havia nascut al Corpus de Castella i havia estat adaptat per València, entre altres ciutats. A aquests vuit gegants, amb el temps, a Palma, s'hi afegí una novena figura que simbolitzava la mar: era una dona amb un peix als braços.

El primer gegant mallorquí el nom del qual coneixem es documenta a Sant Llorenç quan encara era un llogaret de Manacor, el 1762. Nomia Puput, concorria a les festes del Corpus, i aquell any es pagaren 18 sous al mestre corder Jeroni Mulet per vestir-lo.

També Pollença tenia una colla de gegants que s'ha pogut documentar i que concorria a l'Octava del Corpus durant el segle XVIII.

Quan el fet de la introducció del

gegant a Mallorca començava a no resultar estrany, les figures i els seus promotors o impulsors hagueren de fer front a les prohibicions que ja feia temps que se succeïen. Les més importants, tot i que se'n produïren moltes més, sobretot de forma local, foren les que es promulgaren al Concili de Trento (1545-1563), les de Felip V el 1716 i el Decret de nova planta, i més tard la de Carles III amb una Reial cèdula el 1780. Amb aquestes lleis i preceptes s'intentà restringir i vetar la participació de qualsevol tipus de dansa o entremès festiu, entre aquests els gegants, a qualsevol acte processional o eclesiàstic, ja que molts s'havien convertit en representacions burlesques i grotesques amb les qual el poble interactuava d'una forma poc adequada i poc respectuosa, segons la mirada de les autoritats.

A partir del Concili de Trento, ja moltes parròquies de les zones geogràfiques on hi havia gegants (a Mallorca encara faltava un segle perquè hi comparegués el primer que fins ara coneixem) s'havien desfet de les seves figures precisament per evitar els abusos que s'hi cometien. Fou en aquell moment quan els gremis se'n fan càrrec (gegants, àguiles, dracs, víbries, cavallets...) i els

FOTO: Pau Tomàs Ramis.

adapten com a emblemes. S'havia produït així una ruptura entre entremès i Església que suposaria la desaparició de moltes figures.

El Decret de nova planta ordenava que entremesos i altres propietats gremials passassin a formar part dels ajuntaments; així són arrabassats de mans dels gremis. Amb la Reial cèdula de Carles III s'acabaria d'arrodonir la persecució cap a uns elements que ja havien perdut tot el seu sentit religiós primitiu.

Les prohibicions afectaren uns gegants més que d'altres. Uns s'arraconaren i desaparegueren, i d'al-

tres seguiren sortint mentre les autoritats miraven discretament cap a una altra banda a causa de la gran acceptació que tenien entre el poble.

Mentre els gegants sollerics continuaven assistint a la processó del Corpus fins al segle XIX, pareix que els gegants de Palma el 1781 s'arraconaren i la seva roba fou donada a l'Hospital General perquè se'n fes un ús aprofitable. Així mateix, una colla de gegants situada al Convent del Bon Socors de Ciutat sobreviu a les prohibicions i segueix acudint a les processons.

Pere d'Alcàntara Penya escrivia:

Y hey anaven els gegants
de l'Església del Socós,
els cavallets elegants,
les àligues, y tres infants
vestits de Sant Joan Pelós,
ab lo xòt de bondeveres
y la bandereta d'estam...

Uns anys més tard, ja en el segle XIX, Palma recupera les figures (no sabem exactament quines) i les trobam presents en uns quants actes festius de la capital. Altres localitats, també en aquest segle, intro-

GRUP AVA

Viajes

Martel

BAL. 029 M/D

ESTIU 2007

Port Aventura,
cap de setmana des de **233 euros**

Egipte,
sortides divendres i diumenges
des de **724 euros**

Turquia,
vol directe des de Palma des de **400 euros**
Jamaica

sortides tots els dilluns des de **1.305 euros**

Creuer fluvial, Amsterdam des de 870 euros

Informes i reserves: Oms, 50 B Box 696 · 07003 Palma (Mallorca) · Tel. 971 72 38 42 · Fax 971 72 69 42
A/e: ventas@viajesmartel.com · www.viajesmartel.com

dueixen gegants a les seves celebracions. A Manacor, el 1823, hi ha una parella present a les festes que es fan al Convent de Sant Domingo per celebrar el retorn de Ferran VII. A Felanitx, l'arxiduc Lluís Salvador en el seu *Die Balearen* ens descriu una colla de gegants que surt amb els cavallets per les festes de Sant Agustí. A Lluçmajor, el 1893, una colla de gegants i caparrots ja participava a les festes estiuenques de Santa Cànida. Així, a poc a poc però de forma sòlida, s'anava recuperant la tradició quasi desapareguda de la festa gegantera a Mallorca. Durant el segle xx, tant Manacor com Felanitx i Lluçmajor consoliden, amb alts i baixos, aquest costum. Palma, que al principi del segle xx havia perdut definitivament totes les seves figures, s'interessava per tornar a reincorporar-ne a les seves festes. El 1903, en lloga una parella que representaven els Reis Catòlics a la casa La Perfecció d'Andreu Casas de Barcelona per lluir a les fires i festes de la ciutat. Una any més tard encarregarien la construcció d'una parella a l'obra de ceràmica La Roqueta per disposar de figures en propietat. Aquests representaven un pagès i una pagesa, en Tòfol i na Bet

Maria, i serien la gran atracció de les festes ciutadanes. Però a aquests gegants els esperava un trist final. El 1936, acompanyaven la delegació balear a l'Olimpíada Popular de Barcelona amb la mala fortuna que dia 18 de juliol, dia que esclatà la Guerra Civil, es trobaven a la Ciutat Comtal i allà foren abandonats i suposadament destruïts. A partir d'aquests gegants, l'Ajuntament de Palma ha disposat d'unes quantes parelles de gegants pagesos. Una de feta als anys quaranta per Sebastià Alcover, que foren batiats com Tòfol i Francinaina, i que quedà inservible després que una ventada els tomàs en terra i un grup de joves els acabàs de destruir, i una altra de feta el 1961 per Joan Monserrat Palmer i Francesc Vives Bellaflor, que és la que actualment es troba a l'entrada de l'Ajuntament i que tenen el mateix nom que els seus antecessors.

Paral·lelament a la història dels gegants ciutadans, els gegants manacorins i llucmajorers també renovaven les seves colles a mesura que s'espenyaven o quedaven velles. Inca incorpora el 1928 una parella de pagesos per participar a les festes de Sant Abdó i Sant Senén, i Felanitx conti-

nua traient les figures als carrers per Sant Agustí.

La dictadura franquista, però, tornà a interrompre, d'alguna manera, les manifestacions de cultura popular, i les figures tornaren a passar anys complicats que desembocaren a les dècades dels seixanta, setanta i vuitanta, quan aquestes manifestacions culturals pròpies eren vistes com a provincianes, en el sentit despectiu de la paraula, i passades de moda.

Per sort, a mitjan dècada dels vuitanta, emergí un sentiment de recuperació de la tradició pròpia, i gegants, cosiers, cavallets, etc. tornarien a ser recuperats i es consolidarien com un element imprescindible i dinamitzador de la festa.

En l'actualitat, més d'una vuitentena de figures de gegants i gegantes són les que han agafat el testimoni d'aquelles ja antigues figures del segle xvii que s'introduïren a l'illa com a element festiu.

Les estrenes geganteres a Mallorca se succeeixen de forma continuada ara que pareix que la salut del món geganter passa per un dels seus millors moments, tant pel que fa al caire institucional com de participació i d'acceptació popular.

ACTE D'ENTREGA DEL
**XXVI PREMI
DE NARRATIVA
INFANTIL I
JUVENIL**
GUILLEM CIFRE
DE COLONYA

Divendres, 22 de juny de 2007, a les 20,30 h.
Claustre del Convent
de Santa Anna de Muro
(Carrer Joan Carles I, s/n)

XXVIè. PREMI DE NARRATIVA INFANTIL I JUVENIL

Divendres 22 de juny de 2007 a les 20 hores i 30 m.

ENTREGA DEL PREMI

Presentació a càrreg del Sr. **Martí X. March Cerdà**,
Coordinador del Premi

-Veredicte del Jurat-

Parlament d'autoritats

Discurs del Sr. **Martí Torrandell**, President de Colònia

CONCERT DE MÚSICA NOSTRA

La contradansa de Mallorca

Un ball per recuperar

FRANCESC VALLCANERAS JAUME

De la infinitat d'elements que conformen la nostra cultura popular tradicional, són, sens dubte, els de caire festiu i lúdic aquells que gaudeixen de millor salut.

Així ens trobam que la música, el glosat, dimonis i correfocs i, més recentment, el món geganter, han assolit nivells de participació veritablement extraordinaris. De tots, però, el ball és el que de forma continuada i des de fa molts anys manté més forta la capacitat de convocatòria. Ja s'ha dit molt sobre el fet sociològic d'aquest tema. Crec que el moment és adequat per aprofundir de forma seriosa en el seu context històric i esbrinar de forma concloent quins son els orígens i l'evolució dels nostres

balls, d'aquesta manera donarem llum sobre alguns aspectes que de forma habitual eren ignorats pels autors que al llarg del segle passat parlaren sobre aquest fenomen.

Avui ja tothom accepta que els balls de la nostra illa son d'origen clarament peninsular. Som, de fet, l'únic país del món que ha de denominar amb llengua forastera els seus balls més populars. Generalment, sempre que s'ha parlat del ball a Mallorca, i vull dir ball lúdic, de festa, ja que el cas de les danses rituals és un

FOTO: Francesc Vallcaneras.

altre, s'ha fet des de la perspectiva de mitjan segle XIX. Gràcies a les obres de George Sand, Lluís Salvador d'Àustria i d'altres, ha estat relativament fàcil establir com i de quina manera es ballava en aquells temps. Però el repte sempre és present. Cal anar un poc més enllà, o sigui, molt més enrere. I abans... què?

Poquíssims són els noms concrets de balls i danses a Mallorca que surten al llarg del segle. I, naturalment, també són noms que trobam a la resta d'Europa. De sempre aquesta terra ha fet seves aquelles maneres musicals i coreogràfiques que han vingut de fora. Durant tota la història mai no trobarem un ball veritablement autòcton o d'origen purament mallorquí.

Ramon Llull ja parla a *Blanquerna* dels balls de festeig a Ciutat; Bocaccio parla en el *Decameró* del ball mallorquí, i Turmeda escriu clarament el primer nom propi: «la rodona dansa», que és clarament una adaptació del popularíssim «ball rodó» que tan en voga estava a l'Europa medieval. A Alcúdia, a mitjan segle XIV, es ballava cada any la «dansa de les dones», que, com molt bé ha explicat Xavier Carbonell, és una carola també usada a tot el nostre entorn geogràfic. Durant els anys trobam moltes citacions d'arxiu que parlen de ball, però gairebé mai no n'aporten un nom clar i concret. Com a cosa curiosa cal dir que en el segle XVII el virrei prohibeix taxativament per immoral

el ball de la sarabanda a les festes mallorquines, un altre ball foraster que arrelà a Mallorca.

Hem d'esperar fins al final del XVIII per poder tenir un nom i unes proves molt concretes d'aquell que va ser el ball més popular de la nostra illa i que va viure ple de salut fins que l'arraconaren els balls andalusos del principi del XIX que arribaren fins aquí i que els mallorquins adoptàrem com a mostra d'espanyolitat i de patriotisme davant la invasió francesa. Es tracta de la contradansa.

La contradansa és un ball d'origen britànic que amb el nom de *country dance* desembarcà al continent i assolí gran popularitat. A França li digueren *contredanse*, a Itàlia i Espanya *contradanza* i molt prest tot Europa la ballà. És un ball de parelles que en el nombre que es vulgui executen una primera part de lluïment a manera de passeig o galop de cortesia que pot mudar segons el criteri dels balladors o del cap de dansa i una segona part en què desenvolupen una coreografia establerta d'acord amb uns punts del gust dels balladors. N'hi havia de curtes, de filera, de parella, etc. Però tal vegada la més usual era la contradansa llarga, ja que segons escrigué el mestre Pedrell: «La Contradanza Larga es aquella en que todos los caballeros están a un lado y las señoras al otro, como es costumbre en ingleses, escoceses, catalanes, vascos, etc.» I com ha estat històricament habitual,

Mallorca es preparava per acollir amb entusiasme aquesta moda nova.

Domingo Tous Massanet fou un frare franciscà, capellà personal del comte d'Aiamans, que al començament del segle XIX escrigué unes poesies dedicades a diverses finques propietat del seu senyor. Titulà una d'aquestes «A l'estany de la Torre». Aquest estany estava situat vora la torre de Canyamel, a prop de les coves d'Artà, i hi anava la gent de la contrada a fer berenades i eixides. De fet, el lloc exacte era anomenat, i encara ara, com es Pins de ses Vegues. En el poema hi podem llegir:

De les viles veïnades
van moltes a l'ermita,
per veure aquella cova
i a tu també et visiten.

En terra fan un rotlo,
mengen beuen i riuen,
los homos i les dones
de tu no estan esquivés.

Que odes tan suaves,
que cançons, que musiques,
que de balls de contradanses
no veus tu cada dia.

Mai fins aleshores no havia sortit un nom tan clar i concret. I del poema en podem treure tot una sèrie de conclusions. Parla que la gent que hi va procedeix de les viles veïnades, això voldria dir que la contradansa era un ball executat i popular a tota la comarca del llevant mallorquí.

Roldan

C/ Eusebi Estada, 66 - 68
07004 Palma de Mallorca
Tlf. 971 763 666 - Fax 971 763 667
Internet: <http://www.roldan.es>
e-mail: roldanib@roldan.es

Certificat de
Qualitat
ISO 9001:2000 Nº 12 15074

Cream espais per conviure

A la darrera estrofa escriu: «Que de balls de contradanses no veus tu cada dia...», aquí queda ben clar que era un ball molt executat i, a més, també apunta que es balla ben sovint. Era el ball festiu per excel·lència.

L'any 1807 el francès André Grasset de Saint Saver publicà el seu *Viatge a les illes Balears i Pitiüses*. A banda d'altres consideracions,

el llibre serveix per tenir una idea prou clara de com era una festa de carrer a Ciutat, ja que l'autor ens conta que: «Tots els horabaixes, des de Sant Joan fins al mes de setembre, els carrers de la ciutat de Palma presenten contínuament un espectacle molt agradós. Tots els habitants del barri es vanten de decorar les façanes de casa seva amb quadres

i tapisseries, i de guarnir les finestres i les portes amb fanals de diferents colors. Uns músics, reclutats entre la guarnició situats en un amfiteatre, interpreten **contradanses**, que s'executen al carrer amb ordre i alegria infinits. A banda i banda, el carrer s'omple de cadires per als espectadors.»

De la popularitat de la contra-

“Encara queden botigues”
Casa Domar Flores

PAPERS PINTATS I PINTURES · ARTICLES PER A ARTISTES · VASES I MOTLLURES

SANT MIQUEL, 77 - Telèfon 971 72 14 83 - Fax 971 71 93 12 · 07002 - PALMA (MALLORCA)

Escena de ball
 Oli/tela, 37 x 80
 Col. MLI

dansa, també en parla la troballa de més d'una dotzena de partitures a l'arxiu parroquial de Muro. Apareixen en una llibreta que pertanyia als Tortell, de la qual formava part el gran compositor i músic Miquel. Tant el pare com els fills, encara petits, es llogaven per tal de tocar a festes i ballades. El mestre Carbonell en fa actualment una acurada transcripció. Les contradanses dels Tortell apareixen adaptades a instruments tan populars com el violí, la guitarra, etc., i això fa pensar que la demanda n'era gran. Això ens situa al principi del XIX. De la mateixa manera en surten arranjades per a l'orgue de convents o de parròquies. També a Catalunya es convertia en un ball imprescindible i encara es conserva i balla. A Menorca el llenguatge popular les denominà *quatre-danses*, i fa uns anys encara se'n pogué fer una transcripció.

Però sempre és veritat que una imatge val més que mil paraules. Salvador Maiol (1775-1834) fou un pintor català que durant la Guerra del Francès s'establí a

Mallorca fugint de l'ocupació napoleònica de Barcelona. No era un artista de gran altura, però en un dels seus quadres pintats durant la seva estada ens deixà perfectament copsat l'ambient del que eren aleshores els nostres balls populars. En un d'ells, que titula *Festa de carrer*, s'hi mostra clarament una contradansa. Pareix fet aposta per il·lustrar les paraules de Grasset. Ens situaríem devers el 1810. Es veu un carrer enramellat i amb festers encesos, ple de gent, i com un grup de jovenetes es disposen a ballar una contradansa. Del quadre en podem extreure valuoses observacions etnològiques. Es tracta d'una contradansa de filera d'aquelles de què parla Pedrell. Mostra la composició habitual: dones arrenglerades comandades per un director del ball, que rebia el nom de capdanser. Davant d'elles hi devia haver la teringa dels homes. El vestit de les dones és l'usual de l'època napoleònica. S'intentava modernitzar-lo segons la moda europea, però no prescindia dels elements més tradicionals de la ves-

ta mallorquina. Ells encara porten l'antic i secular vestit amb faldons i troca, res de calçons amb bufes, que són molt més moderns i que arribarien anys després. La popularitat de la contradansa queda ben de manifest, ja que a la pintura apareix executada per música de xeremies, flabiol i tamborino, que han estat durant segles els instruments populars per antonomàsia durant segles a la nostra illa. L'assimilació és total.

Ara que ja sembla que la recuperació del ball tradicional de boleros, jotes, mateixes i fandangos està gairebé assegurada, seria l'hora de pegar una ullada als «altres», més antics i més desconeguts, però igual de dignes de ser recuperats i tinguts en compte a l'hora de fer l'inventari del nostre tresor de danses populars. Les contradanses són fàcils d'ensenyar i d'aprendre, i els grups de música popular d'arrel tradicional que hi ha al nostre país podrien aportar a aquest fet una feina valuosíssima. Així, tornant un poc enrere, hauríem fet una passa endavant.

La universalitat de les gloses

FELIP MUNAR

Record que fa una dotzena d'anys anava als instituts d'educació secundària amb els glosadors que hi havia aleshores –i que encara hi són, avui–, Joan Planisi i Antoni Socias, amb la finalitat que els al·lots comprovassin l'art, l'experiència, els sabers d'unes persones que, «sense saber de lletra», ningú no podia fer callar amb una glosa: sempre tenien contesta, mai no quedaven aturats. Els glosadors consideraven que ells tenien un do, un do de Déu, a més a més, i que aquell qui no havia estat tocat per aquesta «revelació inicial» no tenia res a fer. «Això és perdre es

temps i sa llavor!», comentaven. Sense ser conscients de la històrica polèmica, es decantaven per l'opció que defensa que el glosador ha de tenir unes aptituds naturals determinades, ja hi ha de néixer. Alexis Díaz-Pimienta recorda aquesta mateixa discussió en el Festival Iberoamericano de la Décima, fet a Las Palmas de Gran Canaria, l'any 1998,¹ entre especialistes, i llavors, Guillermo Velásquez, va conciliar, o almenys va fer cavil·lar, les dues parts amb la reflexió següent: «L'improvisador neix fent-se.» Certament, una definició per prendre en consideració.

¹ DÍAZ-PIMIENTA, Alexis. (2003). ¿Cómo "nace" un repentista? Metodología para la enseñanza de la improvisación poética. Centro Iberoamericano de la Décima y el Verso Improvisado.

Felip Munar, a Matanzas (Cuba) en la presentació dels glosadors mallorquins.

Al llarg d'aquests anys que hem duit a terme una sèrie de tallers oberts, hem comprovat que és bo de fer caure en afirmacions errònies quan ens referim a les possibilitats o capacitats dels futurs improvisadors. Alguns semblava impossible que poguessin ser capaços de sortir en un combat i fer-ho dignament, d'altres ja s'entreveia que arribarien ben amunt, i d'altres amb qui vàrem posar tota la certesa que serien «bons» han romàs

estancats i ho han deixat. El que queda clar, però, és que si hi ha voluntat, si hi ha ganes, si s'agafa com una dèria, com «una qüestió d'orgull personal», s'arriba a ser un glosador de combat. Si a tot això s'afegeixen unes qualitats personals —talment com aquell a qui van bé les matemàtiques, o la música, etc.—, evidentment podem afirmar que ja hi ha nascut i s'hi ha fet. Fer gloses és un joc lingüístic, una excusa excel·lent per entrenar la

rapidesa mental, el domini de la llengua, la destresa, els reflexos; i tot això són procediments, són maneres de fer i de saber. I hi ha gloses que haurien de ser memoritzades i dites perquè la memòria no en perdés referència:

Capellà:

No 'gafis tanta eleganci'
que sé de (v)on procedeis,
que de tant que presumeis
es teu nom fa olor de ranci;

Mateu Matas, improvisant en dècimes de punt cubà, en català.

EL MIRALL

amb el suport de

Generalitat
de Catalunya

vas carregat d'ignoranci'
fins a ses rels des cabeis
escoltant quantre beneis
que t'han donat importanci'.

Tomeu Crespí:

Són ses teves qualitats
de manco categoria;
jo duc dins sa poesia
es sebres més elevats,
que era infant que duia draps
i conversar no poria
Capellà i ja sabia
lo que tu encara no saps.

Però glosar també pot esdevenir un
joc superficial, de mots, d'idees. Fa
uns mesos, dos glosadors –Mateu
Matas, *Xurí*, i Rafel Roig, d'es Carritxó–
feien un combat i una mosca s'anava
posant damunt els seus nassos sense
poder-la fer fugir. Una persona del
públic, entre les rialles i les manota-
des dels protagonistes, els digué:

Jo vos deman, estimats,
que faceu una glosada
sobre sa mosca pesada
que vos té tan empipats.
Tot d'una, sense deixar passar cap alè,
es varen amollar aquestes gloses:

Carritxoner:

M'agrada lo que he sentit
i ara hauré de contestar;
vos ho diré així de clar
i no estic gens empegueït:
haurem de dur un poc de «flit»
per sa puta mosca matar.

Xurí:

No mateu, que és agonia,
que sa mosca no se'n fot;
si escolta, prest farà un mot,
que sa mosca té energia,
i ara ho dic amb alegria

i davant sa mosca m'acot
perquè a una mosca i tot
li agrada sa poesia.

Carritxoner:

És ver que ets intel·ligent
i dins es cap no hi tens mosca,
si fumes, tira sa llosca
perquè es tabac és dolent;
jo, que som ben innocent,
te dic que una puta mosca
empenya tota sa gent.

Xurí:

És ben ver que si hi ha fosca
es llum és molt oportú;
tu perds es sentit comú,
parles de fumar i llosca,
ets com una pedra tosca,
poc profit i ben madur:
val més glosar amb sa mosca
que haver de glosar amb tu.

Carritxoner:

T'ho diré amb una cançó
i puc ser una pedra tosca,
tant si fa claror com fosca,
i ara en tenc ocasió:
si t'agrada estar amb sa mosca
és que fas molta d'olor.

Xurí:

Sempre tot ho tergiversa
i ve amb males intencions;
hi ha mosques i hi ha virones,
però aqueixa no és perversa,
és una mosca diversa
i que cerca emocions:
me dóna ella més conversa
que no ses teves cançons.

Carritxoner:

I per davant i per darrere
sa mosca et fa revoltons;
en moltes d'ocasions

un diu la que no s'espera:
alerta a sa collonera
que no t'hi tiràs virones.

El combat va durar dues hores, i es
varen tocar temes com l'ensenyament,
la vellesa, la mort, la joventut, etc. que
traspuaven un missatge profund en-
cara que el context fos informal.

Quins glosadors poden sortir a fer un
combat de picat, avui, a Mallorca?
Doncs: Joan Planisi (*Planisi*,
Manacor 1928), Antoni Socias (*Pobler*,
sa Pobla, 1929), Rafel Roig
(*Carritxoner*, es Carritxó, 1933), Joan
Nigorra (*Petret*, Sant Joan, 1941),
Francesc Muñoz (*Foraster*, Albacete,
1944), Jordi Cloquell (*Artiller*, Muro,
1946), Joan Bauçà (*Candilet*, Manacor,
1949), Miquel Campaner (*Campaner*,
Costix, 1954), Jaume Juan (*Algaidí*,
Algaida, 1955), Antoni Viver (*Mostel*,
Alcúdia, 1956), Catalina Forteza (*Bla-
va*, Manacor, 1957), Antoni Galmés
(*Prim*, Manacor, 1958), Sebastià Cres-
pí (*Pagès*, Santa Eugènia, 1958),
Francesca Palou (*Paiaia*, Lió, 1962),
Margalida Cortès (*Manacorina*,
Manacor, 1963), Antoni Lluïa (*Carnis-
ser*, Manacor, 1964), Antònia Nicolau
(*Pipiu*, Manacor, 1964), Joan Bestard
(*Burino*, Bunyola, 1965), Macià Fer-
rer (*Macià*, Palma, 1979), Victòria
Covas (*Victòria*, Palma, 1981), Mateu
Matas (*Xurí*, Santa Margalida, 1982),
Blai Salom (*Blai*, s'Alqueria Blanca,
1984), Maria Magdalena Crespí
(*Poblera*, sa Pobla, 1993), Aina Galmés
(*Aina*, 1995), Miquel Cano (*Cano*,
Algaida, 1996). Tots aquests glosadors
formen part de l'Associació Cultural
Canonge de Santa Cirga.

Hi ha hagut dos factors que han
dinamitzat tot aquest món condormit:
les Mostres Internacionals d'Impro-

llum i gas
amb més energia que mai

E gesa endesa

FONO
902 500 902
GESA

AVARIES: 902 534 902

visadors, que tenen ressò arreu del món, i la publicació de reculls de gloses que l'ha popularitzat i ha fet que es posàs de moda. Per aquí han passat els troveros de Múrcia, els bertzolaris bascos, els regueifeiros gallecs, els corrandistes del Principat, els cantaors d'albaes del País Valencià, els pueti de Còrsega, els improvisadors de La Toscana, els guslaris de Croàcia, els improvisadors de Madeira, els payadores d'Argentina, els versadores de Canàries, els repentistes de Cuba. Però també hem sortit a glosar al País Basc, al Principat, a València, a Portugal, a Còrsega, a Itàlia, a Cuba. I formam part de l'associació AREPO amb la resta d'illes del Mediterrani. Ha estat com obrir les finestres a una alenada d'aire fresc, innovador, creatiu; ens hem adonat que el més local, únic i singular, pot esdevenir un fet universal i compartit per la resta de col·lectius culturals i lingüístics d'arreu del món.

I glosar és, també, una manera exquisida de conèixer i reconèixer la llengua, de saber fer-hi jocs, de dominar-ne tots els registres, de saber conceptualitzar una idea. Cada combat esdevé una partida que tothom vol guanyar. I per aquest motiu en Xurí respon això quan se li demana què sent quan fa un combat:

Emoció, nervis, tensió,
alegria, fam de brega;
sent el meu cor com batega
i orgull de ser glosador.

Vet aquí la paraula clau: orgull, en tot el sentit del mot. En Xurí mateix ens va sorprendre amb una magnífica glosa quan li demanàrem que ens resumís la seva visió sobre la vida:

Sa vida és mala d'escriure,
no sé d'on vénc, ni a on
me'n vaig; sols no sé qui som,
només sé que vull ser lliure,

que vull morir amb un somriure
perdonat per qui perdon,
i estimat per als qui són
amics per plorar i per riure,
i així gaudir de viure
voltant al ritme del món.

Els glosadors, més que cap altra persona, intueixen i copsen els ritmes de la vida, perquè són capaços de fer-ne art, de fer poesia sobre la prosa quotidiana. I també és reconèixer un valor universal des del petit racó de la nostra llengua i cultura, de la nostra manera d'entendre el món i les relacions amb els qui tenim al costat. Tot un bagatge que no ens podíem permetre el luxe de menystenir i, molt manco, deixar en les terres oníriques de l'oblit.

***Felip Munar i Munar és coordinador de les Mostres Internacionals d'Improvisadors Canonge de Santa Cirga.**

Una legislatura per sumar des de la cohesió social i l'adhesió al país

TOMEU MARTÍ

A les passades eleccions municipals i autonòmiques, una part de l'electorat de les Illes Balears va castigar la deriva extremista del Partit Popular contra la llengua catalana i contra la cultura pròpia i va atorgar la majoria en totes les grans institucions de l'Arxipèlag (el Govern, els consells insulars i els ajuntaments de les quatre capitals) a les forces polítiques que varen participar a la Diada per la Llengua del 5 de maig de 2007.

Tal com deia el lema del mosaic humà que va aplegar més de 30.000 persones a la plaça Major de Palma, més que mai, el futur és nostre. El futur és de la societat civil i de les forces polítiques que veuen en la nostra llengua un actiu imprescindible per garantir la cohesió social a Mallorca. Els resultats del 27 de maig garanteixen que, independentment de qui encapçali cada institució, la legislatura 2007-2011 marcarà un canvi de tendència en política lingüística, cultural i educativa. És necessari que els nous governants garanteixin un nou impuls al procés de normalització lingüística. L'OCB també considera molt important que les institucions de les Illes Balears reactivin les polítiques culturals i educatives, d'importància estratègica per al futur de les Balears. En concret, cal que els mitjans de comunicació públics de les Illes Balears emetin en català; cal que la llengua vehicular de l'ensenyament sigui la pròpia de les Balears, independentment que sigui absolutament necessari introduir un tercer idioma (anglès, francès, alemany, àrab...) a les escoles; cal que l'Administració pública sigui un model que s'ha de seguir quant als usos lingüístics favorables a la nostra llengua, complint de manera escrupolosa la Llei de normalització lingüística; cal que els governants facin desaparèixer la crispació en matèria lingüística i transmetin un missatge favorable a l'idioma propi, i que compleixin el seu mandat legal de promoure l'ús normal de la llengua catalana. Totes aquestes polítiques s'han de fer des del diàleg amb la societat civil i evitant que la llengua sigui un motiu de conflicte. En matèria de cultura, és necessari

que les institucions impulsin la cultura pròpia des de diferents vessants promovent el consens amb els creadors i amb les empreses que fan feina en aquest àmbit. Els propers governs hauran de modificar els atacs al patrimoni arquitectònic i arqueològic de la darrera legislatura, que s'ha concretat en la destrucció de jaciments i en l'enderrocament de monuments protegits. Un esment especial s'ha de fer al món de la cultura popular, que ha rebut humiliacions per part dels governants al llarg dels darrers temps. Les institucions han de rectificar i impulsar de bon de veres la cultura com a sector estratègic des del punt cultural, però també com a generador d'activitat en una economia tan centrada en el turisme.

Pel que fa a l'àmbit de l'ensenyament, és necessari que els futurs governants posin l'educació en el punt de mira central de les seves polítiques. El futur dels que avui són estudiants com a ciutadans i com a treballadors passa per un reforçament de les polítiques de millora de l'ensenyament, molt descuidades al llarg dels darrers quatre anys. Les Illes Balears són líders en fracàs escolar i en abandonament prematur dels estudis, i afronten l'arribada anual de població escolar immigrada, fet que obliga a reforçar el sistema educatiu de manera que pugui desenvolupar la tasca de generador de cohesió social que té encomanada. L'OCB creu necessari un creixement de la inversió en educació, amb la millora de les infraestructures i el reforçament dels mitjans humans i materials. Cal que el nou govern impulsi un pacte a favor de l'educació que inclogui tots els sectors socials implicats.

EL MIRALL

EL MIRALL BUTLLETA DE SUBSCRIPCIÓ

Sr./Sra. _____ DNI _____
Adreça _____ núm. _____ pis _____
Codi postal _____ població _____
Telèfon _____

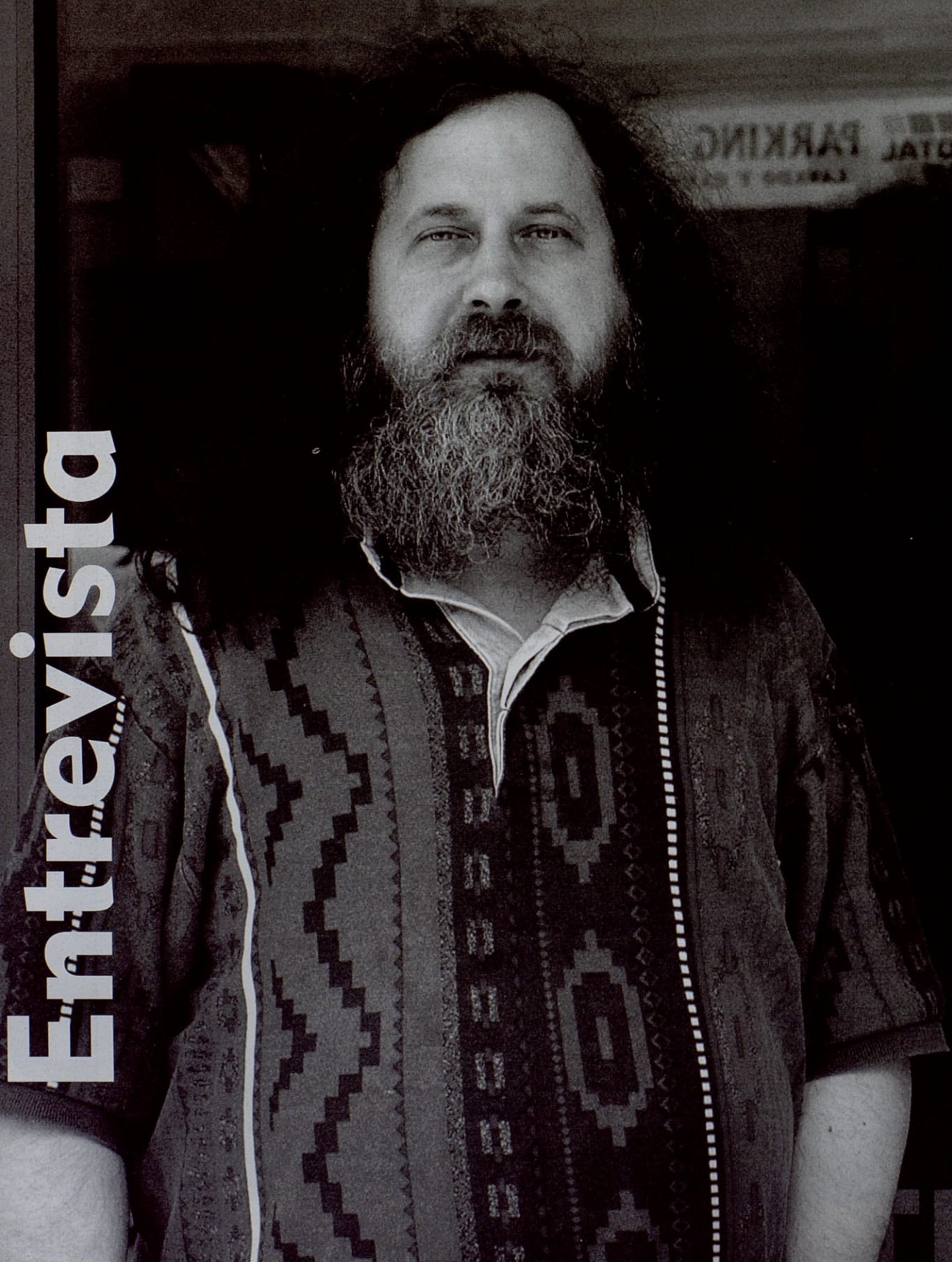
Em subscric a la revista EL MIRALL, al preu de 25 euros de quota anual. Podeu presentar els rebuts a l'entitat bancària/d'estalvi que indic a continuació i a la qual deman que els accepti i els carregui al meu compte:

Banc/Caixa _____ Signatura _____
Agència/oficina _____
DC _____ cte./lta. núm. _____

EL MIRALL: Carrer Bartomeu Pou, 31 · 07003 · Palma · Tel. 971 72 59 37 · Fax 971 71 93 85

20 € OFERTA ESPECIAL
per als socis de l'Obra Cultural Balear

Entrevista

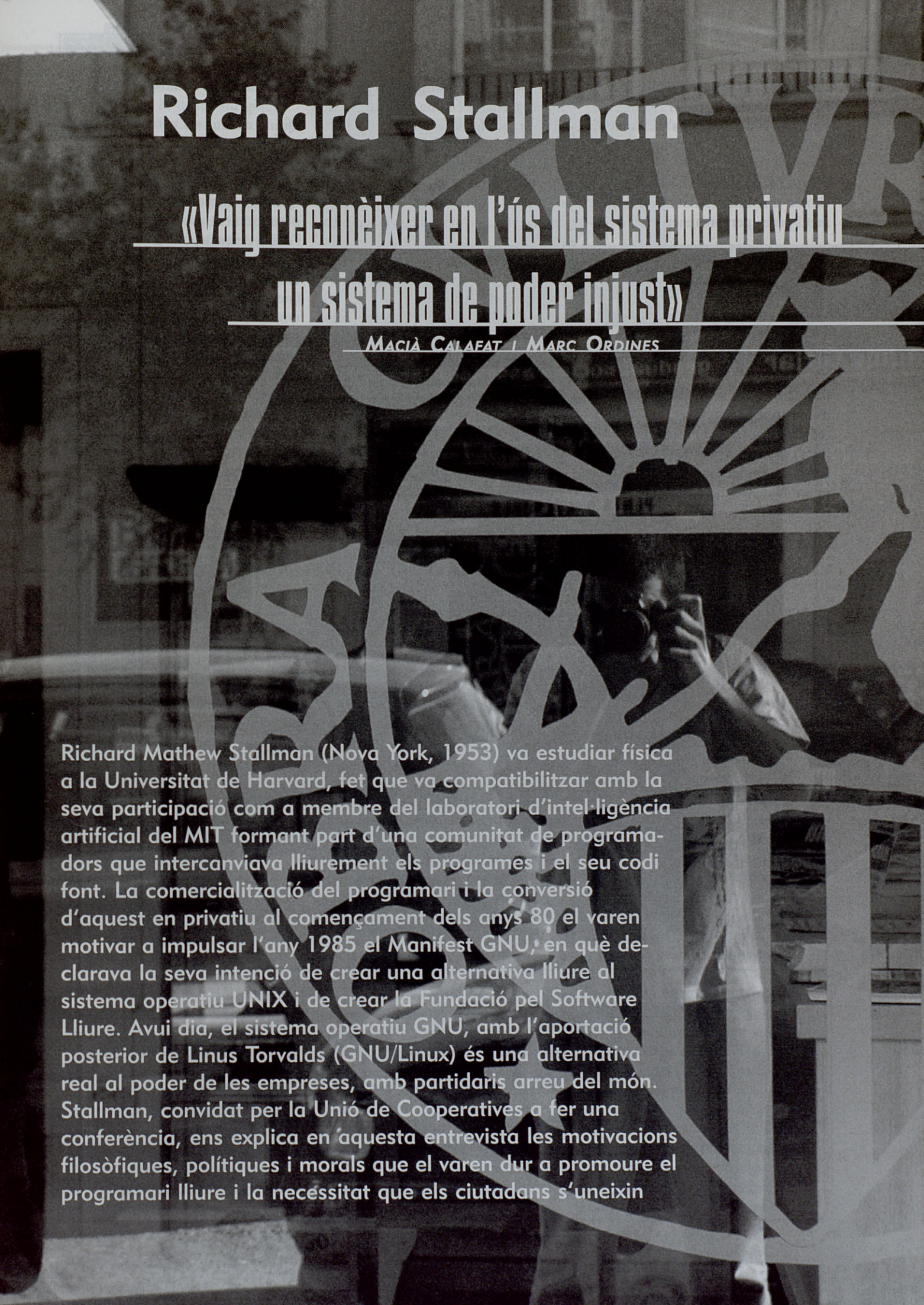

FOTOS: El Mirall.

Richard Stallman

«Vaig reconèixer en l'ús del sistema privatiu un sistema de poder injust»

MACIÀ CALAFAT I MARC ORDINES

Richard Mathew Stallman (Nova York, 1953) va estudiar física a la Universitat de Harvard, fet que va compatibilitzar amb la seva participació com a membre del laboratori d'intel·ligència artificial del MIT formant part d'una comunitat de programadors que intercanviava lliurement els programes i el seu codi font. La comercialització del programari i la conversió d'aquest en privatiu al començament dels anys 80 el varen motivar a impulsar l'any 1985 el Manifest GNU, en què declarava la seva intenció de crear una alternativa lliure al sistema operatiu UNIX i de crear la Fundació pel Software Lliure. Avui dia, el sistema operatiu GNU, amb l'aportació posterior de Linus Torvalds (GNU/Linux) és una alternativa real al poder de les empreses, amb partidaris arreu del món. Stallman, convidat per la Unió de Cooperatives a fer una conferència, ens explica en aquesta entrevista les motivacions filosòfiques, polítiques i morals que el varen dur a promoure el programari lliure i la necessitat que els ciutadans s'uneixin

Quins són els vostres orígens familiars i de quina manera creis que han marcat tota la vostra trajectòria?

És una pregunta difícil. No sé què dir. Conec uns quants detalls sobre els meus pares, però no tenen molt a veu-

versitat física i matemàtiques feia feina programant en una altra universitat per satisfer les meves ambicions de coneixement, i després de graduar-me vaig continuar programant a la universitat del MIT, en una comunitat de programari lliure, en un laboratori que ja no existeix de la mateixa

manera. La nostra pràctica era compartir el *software* amb un sistema operatiu lliure desenvol-

lupat majoritàriament per nosaltres mateixos. Alguns programes venien d'altres universitats o d'empreses, però tots eren lliures. En aquest context vaig aprendre a apreciar la vida ètica del *software* lliure en una comu-

nitat en la qual tothom cooperava.

Quins motius us varen impulsar a iniciar el moviment del programari lliure?

Quan va desaparèixer aquesta comunitat, que em va deixar només amb l'opció de guanyar-me la vida amb el *software* privatiu, el contrast em va disgustar. Ho vaig rebutjar i vaig triar llançar el moviment per construir una nova comunitat de cooperació. Vaig renunciar a la vida de *software* privatiu, amb la seva possibilitat de guanyar molts de doblers, però sense cooperació. La qüestió no era que alguns decidissin deixar de cooperar dins una comunitat de *software* lliure, sinó que alguns varen imposar als altres que no cooperassin amb ningú. Vaig reconèixer en l'ús del sistema

«GNU va ser creat amb objectius ètics i socials, per poder viure en una comunitat solidària»

re amb la meua evolució. Només puc dir que sempre em varen interessar la informàtica tant com les matemàtiques i la física. Quan vaig tenir accés a una computadora vaig començar a programar. Mentre estudiava a la uni-

Embat

Llibres

PEDAGOGIA - PSICOLOGIA - CIÈNCIES SOCIALS

Pge. Papa Joan XXIII, 5-E • Geranis Centre - Tel. 971 713 350 • Fax 971 215 641 • 07002 Palma de Mallorca

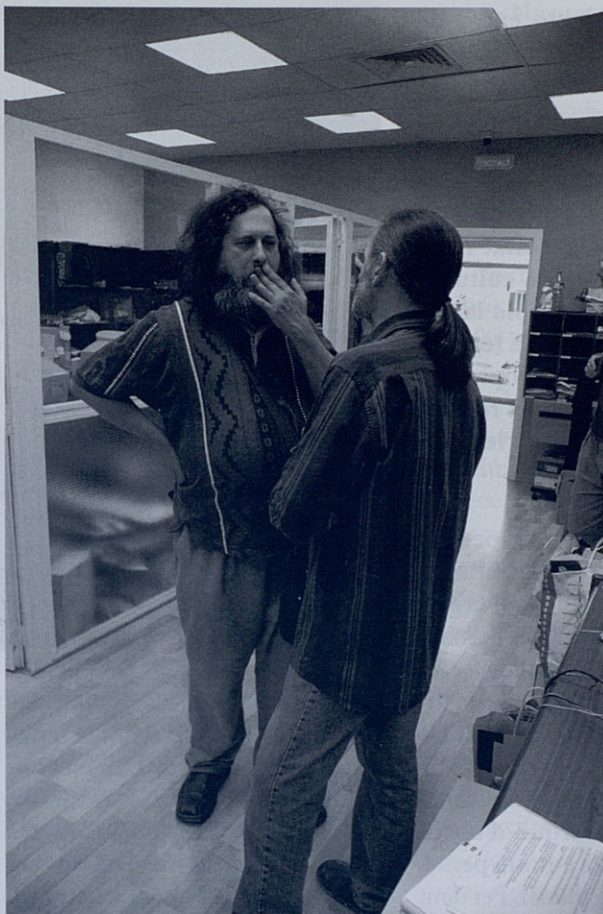
privatiu un sistema de poder injust, perquè el desenvolupador manté els usuaris en un estat de divisió i impotència; subjecta cada usuari a través de contracte a no cooperar amb ningú mai i el sotmet negant-li el codi font del programa, de manera que el desenvolupador té el control complet del que pot o no pot fer l'usuari.

Sempre us heu caracteritzat per distingir entre les causes ètiques i les purament econòmiques, com seria el moviment *open source*...

Per mi és un assumpte ètic, social i polític. El *software* privatiu ve d'un poder injust, per escapar-ne haguérem de construir un sistema operatiu lliure. Vaig començar la creació del sistema operatiu GNU. Vaig anunciar el projecte el mes de setembre de 1983 i en vaig fer el desenvolupament el gener de 1984. És l'únic sistema operatiu creat amb fins ètics i socials. Hi ha hagut molts de sistemes operatius en la història de la computació i gairebé tots foren creats amb finalitats tècniques o comercials. Però GNU va ser creat amb objectius ètics i socials, per poder viure en una comunitat amb solidaritat. La darrera fita del moviment és l'alliberament del ciberespai.

Com creis que el poder de les grans empreses coarta la llibertat dels ciutadans?

Tot programa privatiu coarta la llibertat dels seus usuaris, independentment que el seu desenvolupador sigui una empresa gran, petita o un individu. El que determina el resultat és la pràctica, el sistema social de la distribució del programa, amb una llicència que en prohibeix la còpia, la distribució i la modificació amb la negació del codi font del programa als usuaris. La raó per la qual Microsoft és malèvola és que distribueix *software* privatiu sense respectar les llibertats fonamentals de l'usuari. És vera que Microsoft és molt més gran que els desenvolupadors nor-

mals i per tant té més poder sobre més gent. Però tot desenvolupador d'un programa privatiu distribuït disposa d'un poder injust sobre alguna cosa. Un programa privatiu publicat que tingui usuaris si és privatiu el desenvolupador ha sotmès els usuaris. Hi ha petites empreses que sotmeten uns pocs usuaris i hi ha Microsoft i Aple que sotmeten molts d'usuaris. Però sempre és dolent i, com en el sistema feudal, sempre hi ha un senyor que tracta millor els serfs, però això no excusa el sistema.

En els darrers anys el *software* lliure ha entrat en diferents àmbits i ha estat adoptat per diverses institucions i governs. Què creis que falta perquè sigui assumit pel conjunt de la societat?

La dada dominant actual és la inèrcia social, però no tan sols innocentment, perquè Microsoft actua per generar encara més la inèrcia. Intenta comprar el suport de les institucions socials amb influència, com els estats i les escoles, per

convertir-los en eines per mantenir la dependència de la societat. Com quan Microsoft ofereix llicències per tres dòlars a les empreses a països pobres: és una manera d'ensenyar els alumnes a fer servir Windows, de manera que quan es graduïn tindran una dependència respecte d'aquest sistema. L'escola ha de rebutjar participar en l'ensenyament de *software* privatiu, ensenyar els alumnes a fer servir un programa privatiu és com injectar-los drogues addictives, ja que crea dependència. I l'escola té la seva missió social, que és formar les noves generacions com a bons ciutadans d'una societat lliure i sòlida. És a dir, ensenyar l'ús de programes lliures i l'hàbit de compartir el *software*. Cada classe ha de tenir la regla de compartir els programes entre tota la classe i que siguin només programes lliures. La gent cerca els programes només amb criteris gràfics i superficials, però és un error, és una omisió greu, no han après a cercar segons criteris ètics. La meua missió és ensenyar la gent a conèixer que hi

ha diferències ètiques entre els programes segons el seu sistema social de distribució i ús, i així aprendre a actuar segons el respecte o la falta de respecte a la seva llibertat.

El *software* lliure ha estat molt important també per a cultures petites, com per exemple la catalana, ja que ha permès tenir el *software* en el nostre propi idioma. Ens pot parlar de la relació entre el *software* lliure i les cultures minoritzades?

Tothom pertany a cultures petites. No sempre a cultures lingüístiques petites, però fins i tot quan fa servir llengües molt parlades pertany en altres aspectes de la vida a cultures petites. És per això que la llibertat de canviar el *software* és essencial i no només canviar-lo personalment, sinó també publicar la versió canviada perquè d'altres l'usin en la mateixa cultura petita. No tothom sap programar. Per tant, la llibertat número u, la d'estudiar i modificar el codi font perquè el programa faci el que vulgui, no basta. També és necessària la llibertat número tres, la de publicar o distribuir la versió canviada perquè els membres de la cultura petita puguin compartir el mateix canvi.

Quina és la llibertat número dos?

La d'ajudar els altres, la de distribuir còpies exactes del programa sense canviar-lo. Tothom ho sap fer i ha de tenir la llibertat de fer-ho. També hi ha la llibertat zero, la d'escutar el programa com un vulgui. Aquestes quatre llibertats fan la definició de *software* lliure. Un programa és lliure si respecta les quatre llibertats per als seus usuaris. És interessant anotar l'analogia entre els programes i les receptes de cuina, perquè són obres de coneixement i es fan amb llibertat. Els cuiners frueixen de les mateixes quatre llibertats, més o manco: poden cuinar lliurement una recepta; poden estudiar-la i, a vegades, canviar-la; poden copiar i distribuir la recepta. Tal vegada

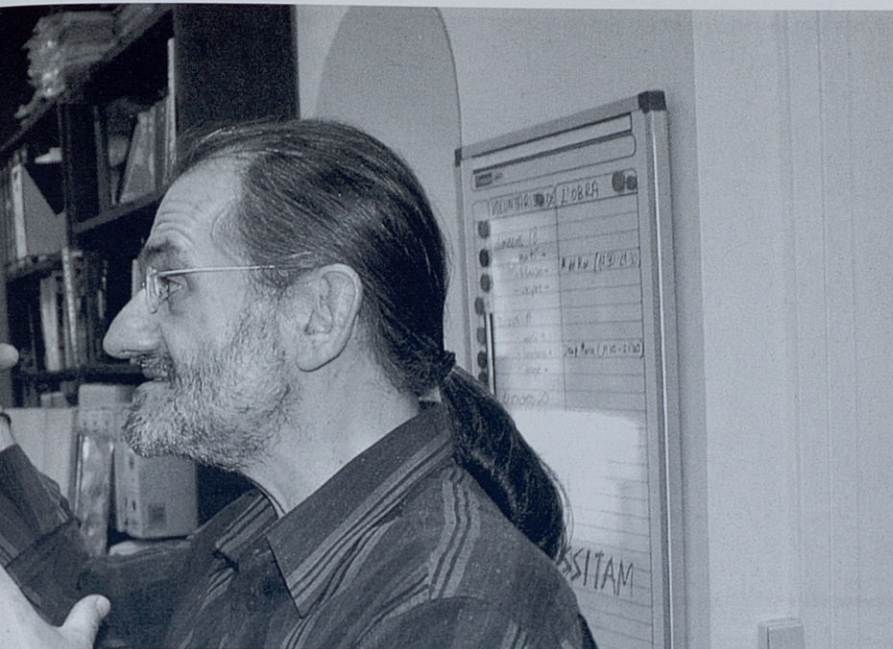

no és legal, però l'estat no intenta prohibir-ho. D'una manera sí que és legal: tothom té el dret d'escriure amb altres paraules les mateixes passes i legalment pot publicar-ho. I també hi ha la pràctica, no tan freqüent perquè costa més feina, de distribuir còpies d'una versió canviada de la recepta. Molts dels qui canvien la recepta ho fan informalment i sense apuntar el canvi, però poden apuntar el canvi i distribuir la seva versió canviada. Imaginau que algun dia l'estat digués als cuiners: «Des d'avui si copies una recepta et direm pirata i et tancarem a la presó.» Imaginau les protestes que hi hauria. És igualment injust amb el *software*, però la diferència és que quan va començar en la informàtica aquesta pràctica de restricció no hi havia tants d'usuaris d'informàtica com cuiners i, per tant, no hi havia resistència. Jo vaig començar la resistència, d'això n'estic orgullós. No sé si guanyarem o no, només el futur ho dirà, però és una lluita que s'ha de fer.

Cada vegada més s'accedeix al *software* a través de navegadors web o altres sistemes per Internet, amb la qual no es distribueix el programa, sinó que es fa servir remotament.

No s'ha de fer perquè la norma ha

de ser mantenir el control de la pròpia computació. Amb *software* privatiu és impossible, perquè el desenvolupador manté el control sobre la computació dels usuaris. Però fins i tot amb *software* lliure és impossible tenir el control si es fa servir la còpia d'un altre, per exemple la de Google. Per tant, no s'ha de fer servir. Fins i tot si Google publicàs el codi font no seria possible utilitzar el seu servei i que l'usuari mantingués el control sobre la seva computació. Per mantenir la llibertat, no s'ha de fer servir. Hi ha computacions col·lectives, com la del motor de cerca de Google, que sobretot té accés a dades de Google. No veig cap problema a utilitzar un servidor com a motor de cerca. Però perquè l'usuari emmagatzemi dades i faci càlculs no s'ha de fer servir la computadora d'un altre. Per tant són dos problemes amb el mateix mal resultat, però amb estructura diferent, per tant no hi ha la mateixa solució. Cadascú ho ha de resoldre a la seva manera. El problema de no tenir el control de la còpia d'un programa se soluciona amb el *software* lliure. El problema provocat per fer servir la còpia d'un altre només té una solució: no fer servir la còpia d'un altre. Un altre exemple d'una computació col·lectiva és Vikipèdia. Participa d'aquesta computació col·lectiva, però no és la

meva computació. Es fa en el servidor de Vikipèdia, que és qui en té el control. Jo no el control i és just que no ho faci. No refús de participar-hi perquè és adequat que ho faci Vikipèdia, però fer servir un servidor comercial per emmagatzemar els correus és molt perillós. Fa anys, un advocat dels Estats Units va descobrir que el seu compte en un servidor d'Internet no funcionava i havia perdut l'accés al seu correu. Va demanar què passava i li varen dir que hi havia un problema tècnic. Durant setmanes continuaven dient: «Hi ha un problema tècnic, no ho entenem.» Per fi va comprendre que el règim de Bush havia demanat a l'empresa que perdés les seves dades perquè ell representava persones a qui Bush volia negar els drets humans.

Un dels problemes que hi ha cada vegada més en el *software* privatiu és el control dels elements als quals es pot accedir.

És la gestió digital de recepcions, és a dir, la funcionalitat de restringir a l'usuari en lloc de servir-lo. I és un abús sempre possible a causa del poder injust del desenvolupador del programa privatiu. El programari lliure soluciona el problema perquè ningú no té poder sobre ningú.

Creis que el programari i la cultura cada vegada estan més privatitzades i cada vegada hi ha menys cultura lliurement accessible sense pagar *royalties* o barreres d'entrada?

No sé fins a quin punt és vera. Quins canvis veis des de fa anys

en això. No prest tanta atenció a la cultura popular perquè no m'agrada. No m'agrada el cinema de Hollywood, trob que és merda. Des de fa dècades s'ha perdut la tradició de la música folklòrica, com a resultat de la televisió i la ràdio.

Em referia a si cada vegada hi ha més control sobre com es poden fer servir les obres publicades.

Però no sempre, perquè estam en una lluita contra la gestió digital de recepcions i hem fet protestes al carrer per aquest motiu. La gent ha de rebutjar els productes que imposen barreres sense tenir les mesures per trencar la recepció. Per exemple, no s'ha de comprar un DVD sense tenir accés al programari lliure per mirar-ho. Però hi ha victòries també: fa dues setmanes algú ha descobert la clau per desxifrar els discs DVD d'alta definició. Es poden copiar. Una organització nord-americana va intentar prohibir-ne la publicació i va amenaçar els qui publicassin

el codi, però es va fer un moviment massiu de desobediència. 700.000 llocs web varen publicar el codi en els dos dies següents.

Creis que eines com Internet i el programari lliure són forces per arribar a la democratització?

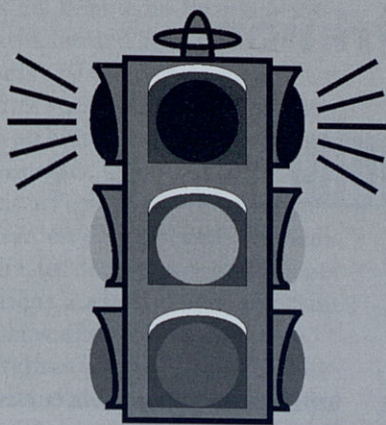
No necessàriament, poden ser el contrari. Molts d'estats segueixen la política de vigilància. Per exemple, la Unió Europea ha imposat la vigilància als proveïdors d'Internet. Els telèfons mòbils fan vigilància perquè el sistema aporta la ubicació de l'usuari en cada

moment i en fa un historial permanent. És per això que no tenc telèfon mòbil. Tots els ciutadans tenen el deure de no alimentar el Gran Germà.

Però creis que també poden servir perquè els ciutadans reaccionin contra el poder?

Hi ha el potencial, però ho hem de fer. No n'hi ha prou amb el mer potencial, ens hem d'organitzar en contra de la vigilància estatal, en contra de la vigilància de les empreses. Totes les empreses fan la vigilància de l'estat perquè, se-

gons la llei feta suposadament per protegir-nos, la policia pot aconseguir qualsevol dada dels clients sense permís del tribunal. La norma és molt feble, però la policia ni tan sols la compleix. Es va publicar fa dos mesos que ha actuat mil vegades en contra de la llei. Aleshores, l'única manera de protegir la privacitat de la gent és no acumular, no guardar, no demanar la informació. És per això que no compr productes amb targetes de crèdit, només amb efectiu, perquè així no saben qui som. El mateix faig amb el comerç electrònic.

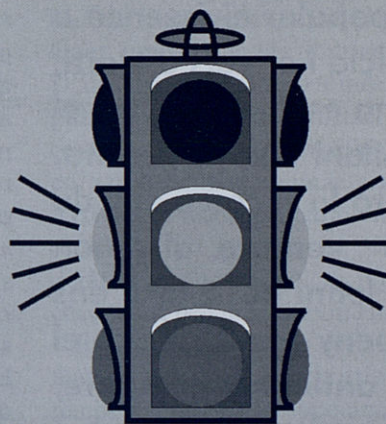

VERMELL

Al Govern balear, per continuar menyspreant la llengua catalana en els seus organismes. Cada dia trobam més problemes per fer servir la nostra llengua en organismes dependents de l'Administració autonòmica, alguns de tanta importància com l'Ib-Salut, en què ni el personal sanitari, ni tan sols el d'atenció al públic, està capacitat per parlar o entendre el català.

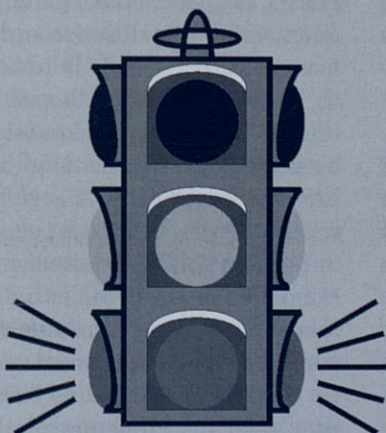
GROC

A Microsoft, per traduir al català el Windows Vista. Aquest fet contrasta amb la trajectòria anterior de la multinacional, de menyspreu constant envers la nostra llengua. Esperem que el fet sigui una primera passa i que a partir d'ara tots els productes que elabori aquesta empresa tinguin una versió en el nostre idioma.

VERD

A Som i Serem Ràdio, per haver posat en marxa una ràdio musical en català a través d'Internet, recuperant l'esperit de la desapareguda Som Ràdio. Les noves tecnologies són un dels sectors dels quals depèn el futur de la llengua catalana. Som i Serem Ràdio és una aposta independent a favor de la música en català i dels artistes de les Illes Balears.

OFICINA DELS DRETS LINGÜÍSTICS

L'Oficina dels Drets Lingüístics és un mecanisme de defensa contra les agressions a les persones que s'expressen normalment en català. Si heu patit alguna agressió o discriminació per raons de llengua, podeu fer-ho arribar a l'Oficina pels mitjans següents:

Correu electrònic: drets@ocb.cat

Correu postal: Oficina dels Drets Lingüístics

C. del pare Bartomeu Pou, 31, baixos

07003 Palma

Telèfon: 971 723 299

El Semàfor

Cent raons per valorar el patrimoni

Entorn dels orígens de l'art popular

ÀNGEL FRANCESC GENÉ I RAMIS

Podem cercar els orígens de l'arquitectura popular eivissenca a Fenícia i el país d'Hatti, una estructura com el bit-hilani ens ho facilita.

Però la recerca ens du enrere, al segon mil·lenni aC. I això ens empeny a indagar en el món antic o més enrere, així ens trobam cercant a l'entorn dels orígens de la cultura popular perquè tot plegat resulti intel·ligible.

Llavors descobrim unes històries amarades d'anècdotes i de qüestions diverses que ens fan perdre de vista els nostres objectius, perquè ja és sabut que sovint el viatge és més interessant que l'arribada. I ja ens demanam si les anècdotes són més interessants que qualsevol altra cosa; però llavors ens interrogam sobre la parauleta *bit-hilani* abans esmentada. Bé que s'ho val, sona a bravejada críptica, si se'n permet l'expressió. Tanmateix, avançam que els *bit-hilani* dels principats neohitites o luvioarameus són quelcom semblant a les nostres porxades, més encara a les porxades eivissenques, unes estructures que ens resulten ben familiars.

Pot ser que en aquest escrit no tinguem gaire espai per dedicar a l'arquitectura popular, tant la rural com la urbana, i ho deixarem per al proper. Era la nostra intenció fer-ho, però les indagacions ens han menat per un altre camí. I ja ficats en aquest camí una mica impensat, no ens proposam al capdavant més que fer algunes reflexions entorn dels orígens de l'art popular i el seu desenvolupament en l'antiguitat. Però més que altra cosa això serà el pretext per enfil·lar un seguit d'anècdotes i de qüestions que ens semblen curioses. De tot això ens proposam parlar tot seguit.

Les primeres civilitzacions i els orígens de la cultura popular

Si hi ha un art popular és perquè hi ha un art *culte* lligat a unes classes dominants o privilegiades (lògicament qualsevol manifestació d'un poble és culta, per això

utilitzam i utilitzarem la cursiva). També podríem dir, potser, deixant de banda aquesta consideració, que en el seu origen l'art és sempre popular. Perquè les primeres manifestacions artístiques degueren de sorgir en un moment en què els humans tenien una organització social molt igualitària. Recordem que formes de convivència com l'estat, la propietat privada, les jerarquies dominants, la guerra o d'altres són *invents* relativament recents en el còmput global de la història de l'espècie humana (formes de convivència?). Segons el prestigiós antropòleg Marvin Harris, la guerra no era gaire freqüent en el paleolític (recordem que aquest període de la història de la humanitat s'inicia amb els orígens de l'espècie humana i s'acaba amb el començament del neolític, devers el 8000 aC.). Segons la revista *Sàpiens*, no menys coneguda que Marvin Harris, almanco en el nostre àmbit, no hi ha ni tan sols evidències, restes materials, de conflictes bèl·lics abans del neolític. Sembla com un somni fet realitat, societats humanes relativament evolucionades que desconeixen la guerra... Ens demanam si realment l'anomenat *progrés* és tan fantàstic com es diu, si realment ho paga. Però intentem seguir amb les nostres reflexions.

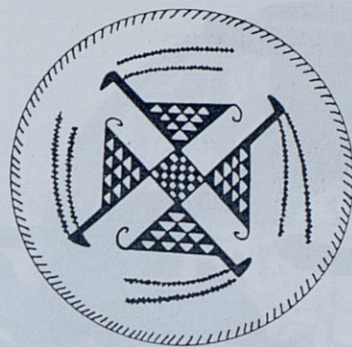
L'antropòleg esmentat Marvin Harris també ens parla de com s'organitzaven els grups humans en un estadi anterior a la definició de l'estat, els dona el nom de comunitats de «bandes i llogarets». Llavors ens explica com s'organitzen aquestes societats: no hi havia policia, organització judicial, grans desigualtats, ni propietat privada (la terra i

1. Talla d'ivori que representa un lleó, de devers el 28000 aC. Historia del Arte. El mundo antiguo. I. Barandiaran i altres. Alianza Editorial.

tots els béns eren propietat col·lectiva, llevat d'alguns efectes personals). Es tractava de comunitats petites i no hi havia robatoris perquè no hi havia anonimats, tothom es coneixia. Quan hi havia litigis, decidia l'opinió pública. Els líders no tenien poder per exigir obediència, les decisions es prenen per consens. La sanció més important era la venjança de sang.

Nosaltres interpretam que en societats com aquestes sembla que difícilment podríem parlar de classes dominants i classes populars clarament diferenciades, per tant no es podria parlar d'un art popular per oposició al *culte*. I és en comunitats així o en estadis molt més primitius on sorgeix l'art. Efectivament, entre les primeres manifestacions artístiques que ens han arribat, tenim l'exemple d'una talla d'ivori d'un lleó trobada a Vogelherd, Alemanya, que té devers 30.000 anys d'antiguitat (es data entre el 33000 i el 26000 aC.). El grup humà on sorgí aquesta talla devia ser semblant o estar en un moment anterior a les formes d'organització en comunitats de bandes i llogarets. Pensem que es tractava d'humans en l'estadi de Cromanyó. Tanmateix, la qüestió és complexa perquè aquestes obres, com la talla del lleó, podrien tenir alguna relació amb els mites o les divinitats i restar lligades a algun tipus d'elit religiosa. Des d'aquest punt de vista ja ens trobaríem amb un art de rel més popular, la fabricació d'útils més quotidians, i un altre de més *elevat* que està relacionat amb la qüestió religiosa. Però

2. Plats de ceràmica de Samarra, VI mil·lenni aC. Los mesopotàmics. J.C. Margueron. Càtedra.

ens movem en bona part en l'àmbit de les suposicions; el que és cert és que parlem de manifestacions artístiques, no gaire més, sabent tan poc d'aquestes comunitats és precipitat dir-ne més coses.

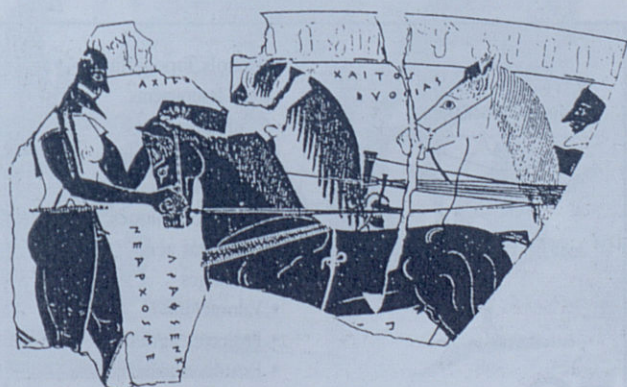
Cultura popular en societats no igualitàries, el neolític

El neolític està lligat al sorgiment de l'agricultura, la ramaderia, les primeres estructures estatals, la propietat privada, la jerarquització social, les monarquies i la vida urbana. I és iniciat el neolític quan sorgeix una altra invenció important: la ceràmica. Situem-nos a Mesopotàmia en el sisè mil·lenni aC, a prop del Tigris, i considerem una producció com la bellíssima ceràmica de la cultura de Samarra. Les peces se'ns mostren ricament ornamentades, dibuixades amb motius geomètrics i figuratius molt estilitzats, alguns se'ns apareixen en sintonia amb la modernitat de les avantguardes del xx (recordem que l'art anomenat primitiu o en estadis inicials n'és una font d'ins-

piració). Sembla lògic, en principi, relacionar aquestes peces amb algun tipus de classes dominants. D'altra banda, les classes més populars bé que devien utilitzar peces de ceràmica més senzilles per cuinar o emmagatzemar aigua. Així ja ens trobaríem amb un art *culte* i un art popular (si considerem com els antropòlegs, podríem citar de bell nou Marvin Harris i dir que l'artesania és art). Així mateix, el sorgiment dels primers temples al sud de Mesopotàmia, a Eridu, amb la cultura d'El Obeid, devers el cinquè mil·lenni aC, ja ens definiria clarament l'existència d'una arquitectura popular: els hàbitats més senzills, i una altra de religiosa més «elevada»: els temples (mai més ben dit perquè aviat els temples mesopotàmics s'aixecaran sobre bases cada cop més altes, fins a arribar a la formulació dels zigurats). També hem de dir que és possible que aquests primers edificis d'Eridu no fossin temples (Jean Claude Margueron a *Els mesopotàmics* ho dubta). Però, tanmateix, de les seves formes, tècniques i materials constructius se'n desprèn que havien de tenir un ús propi d'algun tipus d'arquitectura *culta*.

Grècia i els simpòsiums

Amb la invenció dels primers procediments d'escriptura, documentats a Mesopotàmia devers el 3500 aC i una mica més tard a Egipte, s'acaba la prehistòria i entrem en el món antic. Emmirallada en Mesopotàmia i Egipte, en el món minoic i micènic, sorgirà la civi-

3. Aquil·les i els seus cavalls, fragment de ceràmica pintat per Nearc devers el 570 aC. Arte clàssic. M. A. Elvira. *Historia* 16.

4. Hydria del pintor de Berlín, sembla que representa Aquil·les matant Penthesilea, devers el 490 aC. Arte y experiencia en la Grecia clásica. J. J. Pollit. Xarait.

s'ajeien mentre esperaven una bauxa que havia de durar tota la nit. Tot reunits bevent i espipellant algun aperitiu. Perquè tots els convidats tenien una tauleta de tres peus davant seu per fer-hi, per menjuquejar una mica. La preparació de la beguda havia de menester un ritual una mica enrevessat que s'iniciava amb les libacions. Hem de dir que els grecs consideraven propi de bàrbars beure el vi sense aigualir. Així que es ficaven a la sala diverses peces de ceràmica: l'àmfora plena de vi, versió decorada i amb base de les d'emmagatzematge i transport. També es portava una hídria plena d'aigua, versió decorada de les que usaven les esclaves per anar a la font. Al centre hi havia un atuell, amb boca molt ampla, que servia per fer la mescla de vi i aigua: tant podia ser un dinos com un cràter. Tota la nit els convidats bevien disciplinadament cada vegada que la persona elegida per això els donàs la delitosa ordre de fer-ho. Entremig de xerrades, balls i jocs variats, fins a trenc d'alba, duraria la bauxa.

lització grega. La seva ceràmica tindrà un paper important en els simpòsiums. Es tracta d'un element engrescador i, d'entrada, divertit de l'antiga Grècia. Els simpòsiums eren banquets organitzats d'una manera que, avui, ens sorprenen una mica. Començaven després de sopar, entrada de fosc. L'amfitrió atenia els convidats en una sala de casa seva o en una sala llogada a posta on se situaven diversos jaços aferrats a les parets. Els infants i les dones de la casa romanien entretant tancats a altres

habitacions de la casa. Llavors arriben els convidats, tot homes acompanyats de vegades per *heteres*, dones pagades per entretenir-los i fer-los companyia. Ens els imaginam a l'estiu, arribant a una cambra vora el jardí del peristil, entremig del cant dels grins, endiumenjats, perfumats, repentinats. Ens imaginam també les salutacions, les veus, les primeres rialles, els llums encesos de poc ençà fent vibrar la cambra de caldesa, allargant les ombres dels presents. Què més passava? Bé, tots

Anècdotes a l'entorn de la ceràmica grega

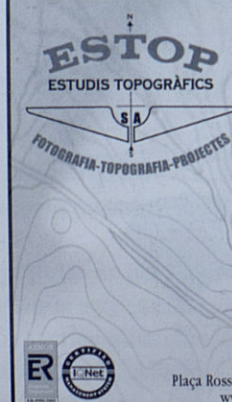
Com hem vist, als simpòsiums les peces de ceràmica més sofisticades, d'alguna manera, seran una versió més decorada de les peces corresponents més utilitàries. Així que sembla que tenim un art popular i un art *culte* clarament diferenciats. Del nivell de complexitat i sofisticació de la ceràmica *culta* grega ens parla el fet que els millors pintors signassin les peces que decoraven.

EL MIRALL

amb el suport de

Consell de Mallorca

- Plànols Topogràfics
 - Mesuraments
 - Replanteigs
- Fotografies aèries
 - Verticals
 - Panoràmiques
- Publicitat aèria
- Peritatges
- Valoracions
- Projectes agrícoles
- Estudis mediambientals

Plaça Rosselló, 4A, 3r - Tel. 971 72 33 56 Fax 971 71 89 01
www.estop.org E-mail: estop@estop.org

La ceràmica aconsegueix en èpoques molt primerenques, abans que la pintura més convencional o l'escultura, una gran expressivitat. Ho podem comprovar en la tristor i la tendresa que traspua al fragment de ceràmica de figures negres «Aquil·les acarant el seu cavall» (pintada per Nearc el 570 aC, l'art del període arcaic en l'escultura no és tan expressiu). D'altra banda, Pollit ens analitza dues peces de ceràmica per fer-nos captar l'expressivitat d'algunes obres per contrast amb d'altres. Ens compara dos tractaments diferents del mateix tema: Aquil·les mata la reina de les amazones, Penthesilea. En l'instant en què l'heroi introdueix l'espasa s'adona que estima aquella dona, just quan ja no pot tornar enrere. A la vegada ella, a punt de morir, implora pietat alhora que sembla que pensa que hauria pogut estimar aquell home. En canvi, a l'anomenada «Hydria del pintor de Berlín» (490 aC, final del període arcaic) es tracta el tema

5. Kylix del pintor de Penthesilea, sembla que representa Aquil·les matant Penthesilea, devers el 460 aC. Arte y experiencia en la Grecia clásica. J. J. Pollit. Xarait.

sense la més mínima expressió de dolor, tristesa o tragèdia. Al «Kylix del pintor de Penthesilea» (460 aC, ja en el període clàssic) expressivitat, emoció i drama hi són molt més presents. I, ja que hi som, farem un comentari pel nos-

tre compte a partir de la «Hydria del pintor de Berlín»; podem observar que aquesta peça també ens pot servir de comparació per apreciar l'expressivitat del fragment d'Aquil·les i el cavall. De la importància que adquirí la

6. Paisatges de l'Odissea, escena 2, Ulisses a la terra dels lestrigons. Segle I aC. El arte helenístico. J. J. Pollit. Nerea.

7. Relleu funerari d'un matrimoni de lliberts. Devers el 20 aC. Art plebeu romà. Arte clásico. M. A. Elvira. Historia 16.

ceràmica per al món grec i del prestigi que gaudien els pintors que decoraven les millors peces ens en parla el fet que signassin orgullosos les seves obres, fins i tot hi podien deixar missatges molt curiosos. Com en la coneguda anècdota protagonitzada pels pintors Eufroni i el seu envejós rival Eutímidès. Aquest escriví en un dels seus vasos: «Això mai no ho féu Eufroni», orgullós del seu art, devia tremolar amb la idea que qualcú atribuís la seva obra al seu rival. I ja que parlam d'anècdotes i fugim una mica d'estudi, podem tornar als simpòsiums i esmentar que, de ben segur, algun tipus de banquet es devia organitzar entre les dones gregues. A més, en la línia dels rituals festius, també volíem parlar d'una situació que ens resulta més propera que els simpòsiums, ens referim al sopar íntim entre dues persones amb intencions amoroses. També era una situació corrent al món grec, cosa que ens il·lustra la feta que passà entre Sòcrates i Alcibiades. Ho podem llegir en un passatge del *Banquet* (seguim l'ameníssim llibre de Luciano de Crescenzo *Història de la filosofia grega*, editat per Barcanova). El jove Alcibiades confessa el seu amor desesperat per Sòcrates: «[...] quan l'escolto, el cor em batega molt més de pressa que als coribants!» Tots els intents d'Alcibiades eren de bades, Sòcrates no demostrava el menor interès per ell; aquest personatge

ho narra d'aquesta manera: «Així un vespre el vaig convidar a sopar, tal com fan els amants que preparen un parany als seus estimats, però d'aquesta manera tampoc no vaig obtenir res. No obstant això, amb el temps, i a poc a poc, va deixar-se persuadir. Quan, finalment, va venir a casa meua, en acabar de sopar va voler-se'n anar. Però l'endemà al vespre vaig preparar-li un altre parany [...]. Quan va voler-se'n anar, el vaig convèncer perquè es quedés, amb el pretext que era massa tard. Jeia al llit al meu costat. A la cambra no hi havia ningú més, érem tots dos sols.» (Plató, *Banquet*, 217b-d). Ens podem imaginar els sopars íntims entre els dos personatges, les peces de ceràmica, el vi mesclat amb aigua, ceràmica popular, ceràmica culta. Però la ceràmica davant d'una història tan entenedridora sembla que vol esvaïr-se i esdevenir un no-res. Més si pensam que la narració ens arriba des d'un escrit fet en el segle V aC i que implica un personatge tan significatiu com Sòcrates («Com és possible no enamorar-se de Sòcrates?», així inicia Crescenzo el capítol que dedica al filòsof). Així que «Quan l'escolto, el cor em batega més de pressa que als coribants!» Ens revenen les paraules d'Alcibiades com la tornada d'una cançó, pel nostre fil argumental només una anècdota. Però, encara que no voldríem caure en el parany de la sensibleria, aquesta tornada amorosa ens en-

gresca, ens fa pensar que som molt lluny d'aquell món grec més permissiu en matèria amorosa. O no tan lluny, perquè els sentiments avui, encara que se solen encaminar d'una altra manera (per què exactament?), sembla que també són a la rel de les coses.

Roma i l'art plebeu

Bé se sap que l'art romà s'emmiralla en el grec, fins al punt que alguns historiadors de l'art, com Pollit, el veuen d'alguna manera com una continuació de l'art grec hel·lenístic, almanco en algun moment. Però fixem-nos en un tret de l'art romà bastant peculiar. També és ben sabut que el poble tenia un art propi diferent de l'art oficial o *culte* lligat a les altes jerarquies polítiques i socials, a les classes dominants. Es tracta de l'anomenat *art plebeu*. De la pintura i l'escultura plebees, se'n conserven moltes de restes materials, la diferència amb l'art *culte* és molt gran. Seguim Pollit en el llibre *Art grec hel·lenístic* (engrescadors text d'una gran amenitat, quasi divulgatiu, quasi divertit), i ens centram en la pintura culta, en la línia de la grega hel·lenística, que arribarà a representar per primer cop la figura humana inserida en l'espai infinit. Es representarà l'espai il·lusori de tres dimensions, grans paisatges fins a l'infinit, fins a les carenes o els horitzons de la mar. Una formulació que fins al Renaixement no es tornarà a repetir (llavors l'espai infinit es representarà d'una forma més estricta amb la unitat del punt de vista i del temps, amb unes lleis matemàtiques per construir la perspectiva). Així tenim que les pintures romanes dels «Paisatges de l'Odissea», emulant d'alguna manera la pintura grega hel·lenística, en la mateixa línia d'alguns relleus hel·lenístics, representen la figuració de paisatge d'una manera molt complexa. En canvi, la pintura *plebea* segueix el camí de l'expressivitat, la simplicitat i la claredat. Llavors no es preocupa gaire per la representació de l'espai ni per construir una

8. Anunci d'una botiga on es venien begudes i menjars calents. Segle I dC. Art plebeu romà. Historia del arte. El mundo antiguo. M. A. Elvira i altres. Alianza Editorial.

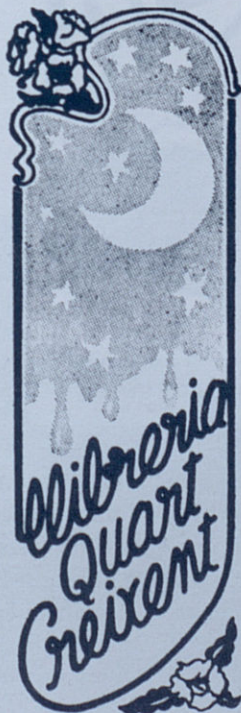
composició complexa, ni per la bellesa de les formes, cosa que sol passar quan l'art no és gaire naturalista. Ens trobam així, clarament, amb dos tipus d'art molt diferents. El que ja no resulta tan clar és si l'art plebeu és exactament un art popular, perquè era propi d'estrats socials que avui no consideràriem precisament populars: oficials de l'exèrcit, petits propietaris, pagesos rics, mercaders. Però sí que semblen plenament populars pintures com ara els anuncis de les botigues on se servien plats i begudes ca-

lents, els *thermopolium*. S'hi representaven els aliments que s'hi podien consumir, d'una manera semblant com avui s'exposen fora dels restaurants o establiments de menjars ràpids rètols i imatges amb els productes que s'hi poden trobar. Es tractava d'imatges sense cap preocupació especial per la representació de l'espai, representacions conjuntes de diferents aliments desvinculats, que formaven una simple composició de motius afegits l'un vora l'altre. Per cert que a Mallorca mateix, a Pol·lència,

sembla que hi havia botigues molt semblants (com a qualsevol altra ciutat romana). Efectivament, prop del fòrum, vora el pòrtic de l'anomenat carrer Oest, s'ha localitzat l'anomenada «habitació z», que podria haver tingut un ús comercial relacionat amb la cocció d'aliments. Però, tornant a l'art plebeu, ens ha sorprès trobar entremig de diverses il·lustracions sobre aquest art un relleu funerari d'un matrimoni de dos lliberts en què podem destriar els relleus de dues figures masculines. Això ens fa pensar que ens trobam en una concepció del món, tant a Grècia com a Roma, molt diferent de l'actual. Perquè els grecs i els romans no eren diferents de nosaltres, era la seva cultura, la seva visió del món (de la sexualitat també) que era diferent.

L'art romà plebeu després de les crisis de l'imperi sembla que influí en les noves formulacions de l'art romà oficial, que són a la base de l'art d'una altra època: l'edat mitjana. Però això ja queda lluny dels temps que han centrat la nostra atenció.

***Àngel Francesc Gené i Ramis és llicenciat en Història de l'Art.**

Carrer d'en Rubí, 5
Tel. 71 38 21
07002 Palma (Mallorca)

LLIBRES DE TOTS
ELS PAÏSOS
CATALANS

LLIBRES INFANTILS
I JUGUETES

LLIBRES DE TEXT

DISCOS I CASSETTES

SERVEI
DE LLIBRES
ESTRANGERS

arts
xisco
gràfiques

Tel. / fax: 971 475 754

Nou web de recursos en català

Fa un parell de setmanes que va entrar en funcionament el lloc web «La calaixera de llengua i país» (<http://www.lacalaixera.cat>). És un web fet des de Girona, però pensat perquè pugui fer servei a qualsevol persona interessada per la nostra llengua des de qualsevol part del món.

Conté molts d'enllaços nous i interessants de molts àmbits diferents.

Està organitzat en forma de calaixos, d'aquí el seu nom. Remenant pels diferents calaixos, hi trobareu recursos i eines tan diferents i tan interessants, com per exemple:

<http://www.dilc.org/numeros.php>

Per saber com s'escriuen els números en català.

<http://www.eldiade.com/>

Un calendari perpetu.

http://www.comunicaciondigital.com/rellotge_catala/

Un rellotge en català per al vostre ordinador.

<http://www.iec.cat/gc/ViewPage.action?siteNodeId=175&languageId=1&contentId=-1>

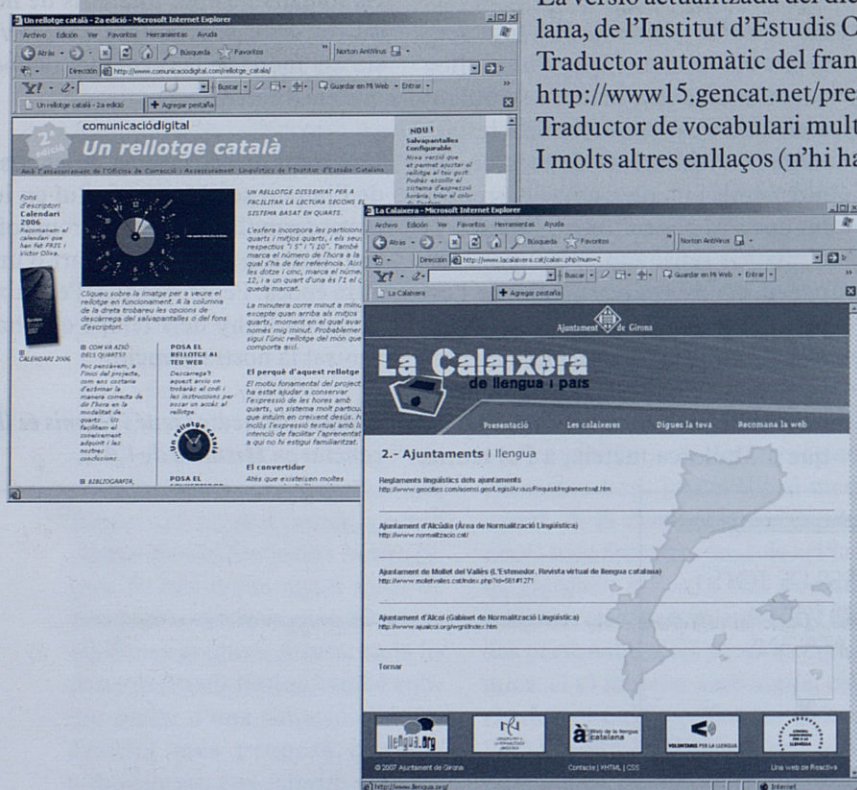
La versió actualitzada del diccionari normatiu de la llengua catalana, de l'Institut d'Estudis Catalans. <http://traductor.gencat.cat/>

Traductor automàtic del francès, anglès o castellà al català.

http://www15.gencat.net/pres_einalex/AppJava/

Traductor de vocabulari multilingüe.

I molts altres enllaços (n'hi ha més de 400 de seleccionats) de gent que fa feina (i fa país).

El Corte Inglés, establiment d'or

El Corte Inglés ha estat declarat recentment establiment d'or. Aquesta marca serveix com a distintiu per a locals que ofereixen productes agroalimentaris amb denominació de les Illes Balears. Els comerços autoritzats a usar la marca poden fer-ho en dues categories: alimentació o especialistes en vi i begudes espirituoses. El Corte Inglés ha obtingut la marca per als seus dos centres (Avingudes i Jaume III) com a comerç especialista en alimentació.

Segueixen els preparatius per a la fira de Frankfurt

L'Institut Ramon Llull convidarà 132 escriptors a la fira Frankfurt 2007 que s'ha de fer el proper mes d'octubre d'enguany. A aquests, s'hi sumaran els autors que hi aniran convidats per les seves editorials. A més, l'Institut Ramon Llull ha fet públic que també hi convidarà 689 artistes (plàstics, músics, teatrals, de dansa...) que participaran en els actes de la cultura catalana a la ciutat alemanya. Alguns d'ells seran de les Illes Balears, gràcies al conveni que tenen signat l'Institut Ramon Llull i l'Institut d'Estudis Baleàrics, el qual presideix l'escriptor Gabriel Janer Manila.

El Llull ha anunciat, així mateix, que serà l'escriptora Imma Monsó l'encarregada de glossar la literatura catalana durant la presentació oficial del programa, el dia 13 de juny, a la ciutat alemanya.

Un vi del celler Can Feliu de Porreres guanya la medalla d'or d'un concurs mundial a Brussel·les

El vi Alè Cabernet-Sauvignon, collita de 2005 i elaborat amb raïm ecològic pel celler Can Feliu de Porreres, ha obtingut la Medalla d'Or en un certamen organitzat per l'Oficina Internacional de la Vinya i el Vi (OIV), la Unió Internacional d'Enòlegs, la Federació Internacional de Concursos de Vi i la Unió Europea. El vi mallorquí va obtenir el guardó en un tast fet a Brussel·les, durant tres dies, de 5.500 vins dels cinc continents.

Aquest guardons, que tenen com a objecte afavorir la promoció de vins de bona qualitat i incentivar-ne la promoció, contribueixen a l'expansió internacional de la cultura del vi entre professionals i consumidors.

El celler Can Feliu es va fundar el 1762 i va desenvolupar la seva producció fins al 1893, any en què, a causa de la fil·loxera, va interrompre l'elaboració de vins. És l'any 2004 quan els descendents de Can Feliu reprenen l'activitat vinícola. Avui el celler produeix vins procedents dels fruits de les seves vinyes cultivades amb tècniques d'agricultura ecològica.

Si en voleu més informació:
Carlos Feliu Román
carlos@sondagueta.com
609 613 213

Alè

Alè de
Cabernet
Sauvignon

Miscel·lània
JAUME LLADÓ

30.000 persones per la llengua i l'autogovern

MACIÀ CALAFAT

**La plaça Major de Palma
va tornar a ser un clam.
L'acte final de la campanya
Sus Mallorca va
aplegar milers i milers
de persones, més de
30.000, per refermar el
compromís de tot un
poble a favor de les
seves senyes d'identitat
històriques.**

Quatre anys d'atacs constants per part del Govern de Jaume Matas a la llengua, a la cultura, a l'ensenyament i a les tradicions varen tenir com a conseqüència una reacció de la societat civil, com a mínim d'aquella que estima la llengua pròpia de Mallorca. La plaça Major es va omplir i els congregats varen fer un gran mosaic humà amb el lema «El futur és nostre». Va ser el fruit d'una feina de més d'un any de construcció d'una xarxa social i territorial a favor de la llengua, la cultura i el país, la cara més visible de la qual ha estat la campanya Sus Mallorca.

L'origen de tot: Sus Mallorca a favor de la llengua i l'autogovern

Tot va començar amb una constatació: era necessari que el moviment a favor de la llengua i l'autogovern recuperàs el carrer, i per això calia reactivar la xarxa social

que sempre ha donat suport a aquestes reivindicacions. Veníem d'uns anys de desmobilització, en què els sectors socials que estimen el país havien caigut en un cert desànim. L'Obra Cultural Balear va plantejar la campanya Sus Mallorca com una manera de reforçar la seva xarxa territorial i de recuperar la seva presència als diferents pobles i barris de Mallorca. El resultat han estat actes a més de 30 poblacions i la constitució de la Xarxa Territorial a favor de la Llengua, la Cultura i el País, amb presència a la pràctica totalitat de municipis.

Tot enfocat a la data de dia 5 de maig, entesa com a culminació i acte central de la campanya. L'objectiu, ambiciós, era omplir la plaça Major de Palma amb el mosaic més gran de la història de Mallorca. L'acte havia de servir per reivindicar els nostres drets com a poble i donar una resposta a les agressions contra la llengua i la cultura dels darrers quatre anys.

El darrer mes va ser clau per a l'èxit de la mobilització: els darrers actes de la campanya Sus Mallorca es varen combinar amb el Correllengua organitzat pels Joves de Mallorca per la Llengua, que va recórrer tots els municipis i llogarets de Mallorca entre el 17 d'abril i el 5 de maig, en una mobilització de llarga durada que serví per convocar la gent a la Diada per la Llengua. El Correllengua també va visitar els centres d'educació secundària de Mallorca i la Universitat de les Illes Balears per fer-hi arribar el seu missatge a favor de la llengua pròpia. Paral·lelament, l'Obra Cultural Balear va fer la seva pròpia campanya de con-

vocatòria, amb repartiment de fullets, aferrada de cartells, enviaments de correus electrònics i SMS, telefonades a socis i tauletes informatives al centre de Palma. Va ser una campanya de convocatòria sense precedents per la seva intensitat, que va comptar amb la col·laboració d'un nombrós cos de voluntaris repartits arreu de Mallorca.

El dia D: es posa a ploure

I d'aquesta manera va arribar dia 5 de maig. Les previsions meteorològiques dels dies anteriors havien anunciat pluja, però al dematí a Palma lluia el sol i res feia presagiar una tempesta. Els voluntaris varen quedar a la plaça Major per preparar l'espai per a l'esdeveniment. La seva feina consistia a preparar les tanques necessàries per al concert i per al mosaic (la silueta de les lletres s'havia de perfilar mitjançant tanques) i a muntar les paradetes per a la fira d'entitats. La plaça tindria dos escenaris: un de petit per al ball de bot i l'animació infantil i un de gros des d'on es farien els parlaments i es dirigiria la confecció del mosaic.

Finalment, les previsions es varen complir i la pluja va jugar una mala passada a l'organització. Va ploure intensament durant mitja hora, de 15 a 15.30 hores. Aquest fet va obligar els voluntaris a arregar a corre-cuita i posar a cobert una part del material necessari per a la Diada. Més preocupant era la informació que anava arribant de diferents punts de Mallorca: queia una pluja intensa a la majoria dels municipis, fins al punt que moltes delegacions demanaven si la Diada s'havia suspès. A Palma mateix estava ennigulat i semblava que podia tornar a descarregar en qualsevol moment.

La desfilada Tot Mallorca per la Llengua

La cosa no va anar a més. A bona part de Mallorca continuava plovent, però a Palma va tornar a sortir el sol. A les 17 hores es comen-

çava a concentrar gent a la plaça d'Espanya de Palma, procedent de tots els pobles de Mallorca. Era el lloc on l'Obra Cultural Balear havia convocat els representants de la xarxa territorial per participar a la desfilada Tot Mallorca per la Llengua, que havia de recórrer el centre de la ciutat fins a la plaça Major. L'organització havia preparat una pancarta per a cada població de Mallorca i havia convocat un centenar de xeremiers i una dotzena de batucades. A més, la desfilada havia de ser l'acte de presentació del Gegant del Sus Mallorca, fet durant els darrers mesos per un grup de voluntaris i que representava la figura de Jaume I portant la torxa del Correllengua a la mà dreta. La convocatòria va servir per intuir que la Diada seria un èxit: milers de persones procedents de tota la part forana hi varen anar arribant, amb autocar, amb tren o amb cotxe, desafiant el mal temps. A les 18 hores, moment en què la desfilada va començar a caminar, més de 5.000 persones en formaven part.

El mural de les Escoles Mallorquines

El Moviment d'Escoles Mallorquines va confegir a la plaça Major un mural format per les cares de milers i milers d'infants dels

col·legis participants. Durant el mes anterior, més de 15.000 nins i nines de diferents centres d'ensenyament de Mallorca havien pintat el seu autoretrat i l'havien fet arribar a les Escoles Mallorquines. Amb aquests dibuixos, tots fets amb les cares dels infants, l'entitat va construir un gran collage que incloïa un mapa de Mallorca i un gran cor. L'activitat, amb el lema «El futur de Mallorca», vinculat amb el del mosaic humà, «El futur és nostre», tenia com a finalitat reivindicar que l'esdevenidor de Mallorca i de la seva llengua i cultura depèn de les noves generacions. Paral·lelament, el mateix espai va acollir una actuació d'animació infantil a càrrec de Cucorba, que va fer ballar gent de totes les edats, tant infants com pares. Cucorba va donar pas a Música Nostra, que va interpretar temes de tot el seu repertori en una plaça plena de balladors com mai. Aquest fet va provocar importants problemes d'espai, que varen dificultar el que havia d'haver estat una ballada multitudinària.

A les 18.30 hores la desfilada va arribar al seu destí. La plaça Major s'omplia ràpidament. Voluntaris de l'OCB s'encarregaven de repartir cartolines grogues a tots els assistents i d'introduir a les tanques que conformaven les lletres les persones que havien d'aixecar les

cartolines vermelles. Diversos col·lectius (el GOB, diferents sindicats, associacions d'immigrants) i delegacions de l'OCB s'havien compromès a fer diferents lletres. El darrer relleu del Correllengua, fet per l'activista cultural Toni Torrens, va donar pas a l'acte central de la Diada, que va ser conduït pel cantant de Cucorba, Francesc Aguiló. La plaça era plena de dalt a baix amb gent de totes les edats i orígens socials, i hi havia gent que no hi havia pogut entrar des del

carrer Sant Miquel. En aquell moment es va fer el primer assaig de mosaic, introduït pel so dels xeremiers. Més de 30.000 persones varen aixecar les seves cartolines de color groc i vermell per fer arribar a les institucions de les Balears i al conjunt de la societat un missatge clar: «El futur és nostre.» Els parlaments reivindicatius del pare Joan Francesc March, membre de la plataforma Salvem la Real, i del president de l'OCB, Jaume Mateu, i la lectura del ma-

nifest de la Diada a càrrec de quatre joves que representaven el futur de Mallorca varen donar pas al segon (i definitiu) mosaic.

Acabat l'acte, els participants varen poder tastar un bocí del gató gegant i un tros de pa amb sobrasada preparat per la Unió de Pagesos. La festa va acabar amb les actuacions apoteòsiques d'Anegats i d'Els Pets, que varen aplegar un nombrós públic juvenil fins a altes hores del vespre.

La Diada per la Llengua va complir amb escriure els seus objectius: reafirmar els drets dels mallorquins com a poble enfront de les agressions dels darrers anys i fer arribar a les institucions de les Balears que són molts els que continuen defensant la llengua i la cultura. Més de 30.000 persones així ho varen afirmar el dissabte 5 de maig. Ara caldrà que els governants en prenguin nota i rectifiquin la via empresa durant el darrer quadrienni.

**Macià Calafat és el responsable de la xarxa territorial de l'OCB.*

* XXIX Premis Baldiri Reixac 2006-2007

VEREDICTE

Premis a les Escoles

14 premis de 3.300 euros cadascun

CEIP Setelsis de Solsona

CEIP Circell de Moja (Olèrdola)

IES Priorat de Falset

IES Sant Pere i Sant Pau de Tarragona

CAEP Dr. Alberich i Casas de Reus

IES Montgrí de Torroella de Montgrí

ZER Vent Serè de Vilanova de Bellpuig

CEIP Santa Perpètua de Santa Perpètua de Mogoda

CEIP Perú de Barcelona

CEIP Montseny de Vic

Escola Les Carolines de Picassent

CP Portal Nou d'Eivissa

Escola Arrels de Perpinyà

Col·legi Sagrada Família de les Escaldes-Engordany

Premis a Mestres i Professors

Dotats amb 12.000 euros en conjunt

Premi a un estudi, assaig o recerca

pedagògics, dotat amb 6.000 euros per a l'autor del treball guardonat i 3.000 euros de subvenció per contribuir a la seva edició:

Narcís Oller: una ruta literària per Valls
 Empar Bofarull, Montse Bové, Esther Comas, Marta Ferré, Montse Gassió, Teresa Jové, Roser Mas i Neus Porres

Premi a una experiència didàctica, dotat amb 3.000 euros:

Tastet de lletres Montserrat Lladó Vich

Premis als Alumnes

70 premis de 700 euros cadascun a treballs escolars

EDUCACIÓ INFANTIL I CICLE INICIAL

De setembre a juny amb els ocells

Alumnes de P5 d'educació infantil.
 Escola Brianxa, de Tordera

ABECEDARI de la Selva del Camp

Alumnes de 2n de primària.
 CEIP Gil Cristià, de la Selva del Camp

La vida secreta de les paraules

Alumnes de 1r de primària.
 Escola Vedruna Artés, d'Artés

L'aigua

Alumnes d'educació infantil.
 CEIP Escola Enxaneta, de Valls

Gossos pixaners (conte situat al Parc Güell)

Alumnes de P5 d'educació infantil. Escola Ateneu Igualadí, d'Igualada

Fem de reporters Alumnes de 1r i 2n de primària. CEIP Lloriana, de Sant Vicenç de Torelló

Fem conèixer la nostra llengua, el català, a Tansega Alumnes de 1r i 2n de primària. CEIP Alfred Mata, de Puig-reig

On vivim Alumnes del 1r i 2n de primària. CEIP El Sitjar, de Linyola

Inventar, escriure i il·lustrar. El conte d'en Drauvil i els dinosaures Alumnes de 1r de primària. CEIP Pau Vila, d'Esparreguera

Els follets fem un conte de follets

Alumnes de P5 d'educació infantil.
 CEIP El Cabrerès, de l'Esquirol

Projecte Labandària Alumnes de P3 i P4 d'educació infantil. CEIP Labandària, de Sant Andreu de Llavaneres

Retrat en negre d'un company o companya a partir de Pablo Picasso Alumnes de 1r de primària. CEIP Joan Maragall, d'Arenys de Mar

La Tele: projecte de treball Alumnes de P5 d'educació infantil. CEIP Eugeni d'Ors, de Valls

CICLE MITJÀ I CICLE SUPERIOR

Caminant per la història de Catalunya: Castell d'Oló, Santa Maria d'Oló, Serrat de les Forques, Sant Feliu Sasserra, Mas Rocaguinarda i Cingle dels Tres Còdols, Oristà Alumnes de cicle mitjà i cicle superior de primària. ZER Gavarresa, de Sant Feliu Sasserra

Els tresors de la platja. Col·lecció de petxines trobades a les platges de Catalunya Arnau Ribera Tort, alumne de 6è de primària. CEIP Antoni Roig, de Torredembarra

L'escola a la ràdio Alumnes de 6è de primària. CEIP Madrenc, de Vilablareix

Folgueroles, casa x casa, treball de recerca històrica Alumnes de 5è i 6è de primària. CEIP Mossèn Cinto, de Folgueroles

La vida al castell de Sùria Alumnes de 6è de primària. CEIP Francesc Macià, de Sùria

Àfrica a l'aula Alumnes de 6è de primària. CEIP Lope de Vega, de Barcelona

Les estacions Alumnes de 3r i 4t de primària. CEIP Jacint Verdaguer, de Santa Eugènia de Berga

La petjada... de les paraules. L'avui és... el record del demà (Diari de classe i entrevistes) Alumnes de 6è de primària. CEIP Teresa Salvat, de l'Aleixar

L'alumnat de Portal Nou i la setmana del mar Alumnes de 5è i 6è de primària. CP Portal Nou, d'Eivissa

El Brugent, un riu molt nostre Alumnes de 3r i 4t de primària. CEIP La Riba, de la Riba

...a l'escola fem un "mini" programa de televisió Alumnes de 5è i 6è de primària. CEIP El Cabrerès, de l'Esquirol

Els pastorets de Rocafonda. 25è aniversari Alumnes de 6è de primària. CEIP Rocafonda, de Mataró

El zoo d'en Pitus Alumnes de 5è i 6è de primària. CEIP Pau Claris, de la Seu d'Urgell

El blat i derivats Alumnes de 6è de primària. CEIP Sant Gil, de Torà

Les nostres petites conferències Alumnes de 3r de primària. Escola Sagrat Cor, de Sùria

ENSENYAMENT SECUNDARI OBLIGATORI (ESO)

Tan lluny però tan a prop Marc Viader, Marta Prat i Sara Babic, alumnes de 4t d'ESO. Escola Tabor, de Santa Perpètua de Mogoda

Memòries silenciades Maria Caparrós i Marta Pagès, alumnes de 4t d'ESO. Escola Tabor, de Santa Perpètua de Mogoda

Immigració Adrià Garcia Moreno i David Garcia Borràs, alumnes de 4t d'ESO. Escola Tabor, de Santa Perpètua de Mogoda

Els jocs de Mozart Alumnes de 3r d'ESO. IES Fonts del Glorieta, d'Alcover

Catalunya: punt de trobada Alumnes de 4t d'ESO. IES Ramon de la Torre, de Torredembarra

Secrets i tradicions de la cuina montblanquina: reportatge fotogràfic i treball de recerca Laura Caamaño Palau, alumna de 4t d'ESO. Col·legi Mare de Déu de la Serra, de Montblanc

Projecte "Camino de Santiago" Alumnes de 3r d'ESO. IES Fonts del Glorieta, d'Alcover

Tirant i l'ermita Alumnes de 4t d'ESO. IES Pare Arqués, de Cocentaina

Ràdio Vedruna-Tona: l'emissora de la nostra escola Alumnes de 2n i 3r d'ESO. Escola Vedruna-Tona, de Tona

Creixement del blat en diferents substrats Karen Hidalgo Cruz, alumna de 3r d'ESO. Escola L'Horitzó, de Barcelona

Creixement de les plantes en un medi àcid i bàsic Magda Dueso Vilaltella i Elisabet Valencia Moreno, alumnes de 3r d'ESO. Escola L'Horitzó, de Barcelona

La cria artificial d'un psittacus erithacus erithacus Kike Fernández i Valero, alumne de 3r d'ESO. Escola L'Horitzó, de Barcelona

Treball interdisciplinari La ruta del silenci Alumnes de 4t d'ESO. IES Joan Amigó, de l'Espluga de Francolí

Vocabulari de l'horror, VISUAL I POÈTIC Alumnes de 4t d'ESO. SES Sant Salvador, de Tarragona

BATXILLERAT

El Montserrat. Cau de llegendes Jaume Bonillo García i Mireia Ribó Amezcua, alumnes de 2n de batxillerat. IES El Cairat, d'Esparreguera

Tot buscant la forma Marta Nolla Masdeu, alumna de 2n de batxillerat. IES Gabriel Ferrater, de Reus

Què cultivaven els nostres avis? Els cultius tradicionals de Molló Laura Pastoret i Pagés, alumna de 2n de batxillerat. IES-SEP La Garrotxa, d'Olot

La revista de l'IES Gabriel Ferrater fa vint anys Alumnes de 1r de batxillerat. IES Gabriel Ferrater, de Reus

Els gegants del Ripollès. Una mirada al futur Joan Manso Bosoms, alumne de 2n de batxillerat. Escola Vedruna, de Ripoll

La Setmana Santa de Girona: orígens de les confraries, evolució històrica, estat actual i paper a la societat Clara Herranz Pradas, alumna de 2n de batxillerat. Escola Les Alzines, de Girona

La llengua catalana als mitjans de comunicació Roger Melcior i de Argila, alumne de 2n de batxillerat. IES Albéniz, de Badalona

El sistema educatiu finlandès Maria Gali Cabana, alumna de 2n de batxillerat. Escola Sant Gregori, de Barcelona

De la Castrum Terracia a la Castro et Villa Terrati Xavi Molina Ávalos i Joan Linares Martínez alumnes de 2n de batxillerat. Escola Tecnos, de Terrassa

Cancarbasseres.doc Jaume Busquet Vilanova, alumne de 2n de batxillerat. IES Bosc de la Coma, d'Olot

Les fonts a fons. L'aigua i les fonts de l'Espluga de Francolí Victòria Viñals Bosch, alumna de 2n de batxillerat. IES Martí l'Humà, de Montblanc

26 anys de foc forestal. Estudi de la biomassa combustible en àrees d'incendi a Esparreguera Arnau Amorós Guallarté i David Cobertera Vázquez, alumnes de 2n de batxillerat. IES El Castell, d'Esparreguera

Combustibles alternatius a la benzina Eduard Minobes Molina, alumne de 2n de batxillerat. IES Guindàvols, de Lleida

Cèl·lules mare: la nova medicina regenerativa i el seu debat ètic

Elena Vela Navarro, alumna de 2n de batxillerat. IES Miquel Bosch i Jover, d'Artés

Telefonia mòbil. Raons de pes. Efecte de les ones de telefonia mòbil en el creixement dels ratolins Lara Urraca i Camps, alumna de 2n de batxillerat. Escola L'Horitzó, de Barcelona

Criptografia Jordi Janot Feliu i Pau Vilimelis Aceituno, alumnes de 2n de batxillerat. IES Samuel Gili i Gaya, de Lleida

Mines al Maresme: un exemple d'aprofitament dels recursos hídrics en un batòlit granític Bernat Salbanyà Rovira, alumne de 2n de batxillerat. IES Els Tres Turons, d'Arenys de Mar

Crídes: reflex de la societat? Vic, 1883-2006 Marçal Ricart Viladomat, alumne de 2n de batxillerat. Col·legi Escorial, de Vic

Els arbres de Manresa Natàlia Sández Fernández, alumna de 2n de batxillerat. Col·legi La Salle, de Manresa

DIVERSOS NIVELLS

Un poema setze llengües Tots els alumnes. IES Castellet, de Sant Vicenç de Castellet

Els valors, és feina de tots Tots els alumnes d'educació infantil i primària. CEIP Montserrat, d'Esparreguera

Que bonics són els anuncis Tots els alumnes d'educació infantil i primària. CEIP Alfés, d'Alfés

2006 Any Mozart Tots els alumnes. Escola Vedruna Nostra Senyora del Carme, de Balaguer

El riu Magre està en perill, ajudem-lo! Tots els alumnes de 2n i 3r cicle de primària. CEIP Sant Jaume Apòstol, d'Alfàrb

El caixó d'en Pep Alumnes d'educació infantil i primària. CEIP La Montjoia, de Sant Bartomeu del Grau

Els insectes de l'Alt Camp Alumnes d'educació infantil i primària. CEIP Les Moreres, de Les Pobles-Aiguamúrcia

Coneguem el nostre patrimoni: el monestir de Sant Miquel de Fluvià Alumnes d'educació infantil i primària. CEIP Vallgarrija, de Sant Miquel de Fluvià

EDUCACIÓ ESPECIAL

Teatre sopa de lletres Alumnes de primària i secundària. CEE Tècniques Educatives Especials, de Sueca

2 premis de 2.000 euros cadascun a experiències per fomentar l'ús de la llengua

Voluntariat lingüístic i cultural Alumnes de 3r d'ESO i alumnes de 1r i 2n de batxillerat. IES Berenguer d'Anoia, d'Inca. Mestre: Pere Rayó

Fem amics. Projecte de cooperació Alumnes de l'Escola Bressola de Prada de Conflent, alumnes de l'Escola Pública Ausiàs March de Lluçent, alumnes del CEIP Riu d'Or de Santpedor. Mestres: Martina Sansa, Cesc Franquesa, Josep Antoni Canet i Carme Garrido

COMITÈ ORGANITZADOR

Joaquim Arenas i Sampere
 Montserrat Carulla i Font
 Carme Alcoverro i Pedrola
 Rosa Boixaderas i Sàez
 Josep González-Agàpito i Granell

JURAT

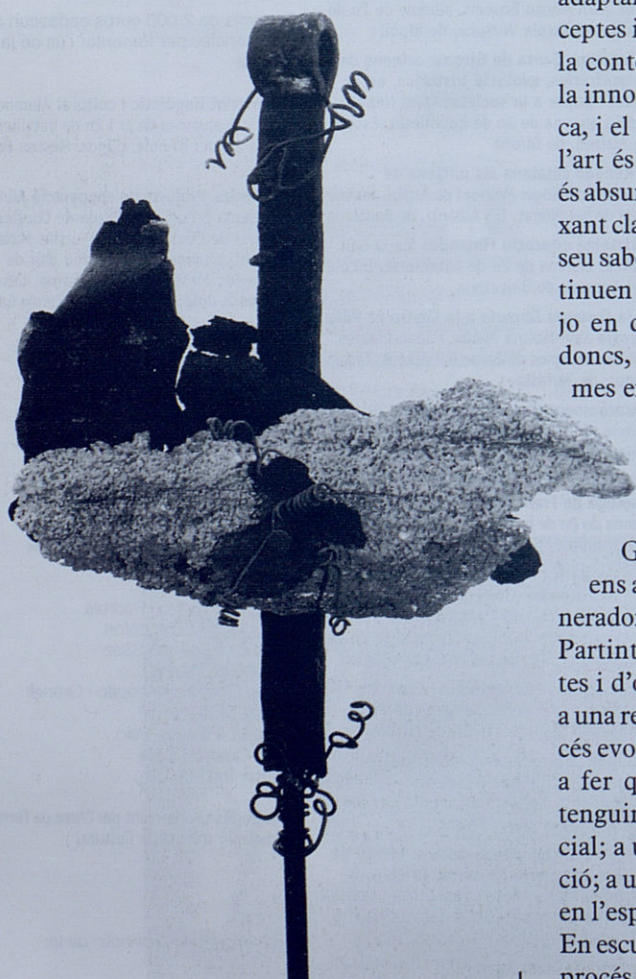
Carme Alcoverro i Pedrola
 Maria Arumí i Blancafort
 Rosa Boixaderas i Sàez
 Teresa Feu i Vidal
 Josep González-Agàpito i Granell
 Miquel Millà i Novell
 Rosa M. Pujadó i Polo
 Enric Queralt i Catà
 Teresa Tort i de Val

Assessorats tècnicament per l'Àrea de Formació i Educació d'Òmnium Cultural

Amb el patrocini honorífic de la:

Marga Gómez o la plàstica de les emocions

BERNAT NADAL

Possiblement és cert que la creació plàstica passa una època de crisi d'identitat i de valors i que als autors en general els costa molt adaptar-se al doble fet d'haver de tenir ofici (això significa cultura, domini manual i tècnic) i alhora adaptar-se a l'evolució dels conceptes i les formes que ens imposa la contemporaneïtat. Sembla que la innovació passa davant l'estètica, i el missatge –no oblidem que l'art és comunicació– de vegades és absurd o poc interessant, tot deixant clar que hi ha artistes que, pel seu saber i la seva sensibilitat, continuen aproximant-nos a allò que jo en dic la salvació. Es tracta, doncs, d'anar a la recerca de formes expressives que siguin vàlides, ben treballades i inserides en el món actual.

Tal volta l'exposició «Equilibri», de Marga Gómez és una de les que més ens apropa a aquest sentit regenerador i «equilibrant» que és l'art. Partint de la senzillesa de conceptes i d'objectius, no renuncia mai a una realització acurada; a un procés evolutiu de la matèria, vull dir a fer que uns objectes concrets tenguin un sentit diferent de l'inicial; a una estètica de la composició; a un segell personal, i a influir en l'espectador.

En escultura l'artista du a terme un procés de recerca de materials de deixalla, amb clara preferència per fustes més o menys grosses que el

mar deixa als alguers o als arenals. Selecció, eixugat, treballar la forma definitiva, polir-la, donar-li tractament i inserir-la en altres materials –ferro– per aconseguir un resultat estètic que transmet fermesa, que no força, i equilibri. És com trobar-se davant la natura, com sentir les ones del mar, tot és al seu lloc i el paisatge i els renous són relaxants, com ho són les escultures, paisatges traginats des de la llunyania i transformats dins l'estudi sense perdre, però, les propietats inicials de les coses que un dia varen ser útils d'una manera i avui han evolucionat cap a una novallum. És allò de la física –també de la religió, perquè parlem d'art– que la matèria no s'esvaeix, només es transforma.

Les fotografies exposades segueixen una tònica unitària quant a conceptes. Els materials són parents propers de les escultures. Pedres i altres objectes inanimats que tenim molt vists i estereotipats com un no-res dins la nostra retina, de sobte cobren vida gràcies a l'ull de la càmera i esdevenen muntatges plàstics d'una bellesa reconfortant.

En suma, una obra que transmet vida i que ens sostreu, encara que sigui només per uns instants, de la quotidianitat de l'existència apresada. Qualque mena d'inseguretat ens condueix fins a l'equilibri. Poques vegades l'escultura ens descobreix un món interior.

Discoide

RAFFI M. CREUS

*La poesia s'allunya de la poesia
quan s'allunya de la música.*

Ezra Pound

És ben a posta, ha estat triada per dos motius: un, perquè li ve que ni clavada a les novetats discogràfiques que us presentam, sons amaratats de poesia que en bona part han sorgit de la ploma de reconeguts poetes de les nostres lletres, i dos, perquè presideix l'acurat treball que obre aquest present repàs per les novetats discogràfiques en català.

A manera de reconeixement, per la personal estimació envers l'envejada Menorca de qui signa aquest escrit, encetam la tasca amb el debut en solitari del mercadalenc **Miquel Mariano** titulat *A ritme d'illa* (un altre vers manllevat, aquest de **Miquel Martí i Pol**). A banda del poema del català i d'altres del recent Premi de la Crítica 2006, **Ponç Pons**, inclòs ell mateix recitant-ne un de propi, el treball de l'excantant de **S'Albaida** inclou, entre moltes perles, el baríton **Lluís Sintes** com a lletrista i intèrpret, i un tema de l'ex Traginada **Tòfol Mus**, ferm candidat a cançó de l'estiu: el divertit *Verigut*, el clip del qual compta les visites al YouTube en milers i milers. *A ritme d'illa* és un passeig animat per la baleàrica Minor dels romans, amb importants llaços d'enregistrament i d'edició amb la Maior, que es clou amb una nadala! El volum s'acompanya d'un treballós documental en DVD amb informació didàctica i pedagògica sobre els autors de totes i cadascuna de les lletres.

Visual és, així mateix, un dels tres discoïdes del paquet multimèdia que acaba de presentar el felanit-

xer **Valentín Mendoza**, un reportatge explicatiu del perquè d'*Els vents de la paraula* amb la imatge dels dotze lletristes musicats, els quals reciten els seus poemes en el segon discoide. Perquè això torna anar de poesia, és evident. **Carles Grimalt** ha fet els arranjaments per tal que Mendoza canti en el primer cedé reconeguts com **Bartomeu Fiol** o **Pere Joan Martorell** (darrer Ciutat de Palma), i promeses com l'eivissenca **Fanny Tur** o la menorquina **Clara Elorduy**, per només citar-ne quatre. Hi sonen violins, guitarres, percussions i veus, acordió i piano, sona proper.

Més poesia. **Sinto Serra** no s'es-

La citació del més genuí representant de la generació perduda americana, cappare de la musical generació *beat*, que encapçala aquest retornat «Discoide» no ha estat escollida a l'atzar, ni molt manco.

trena ara en la música, si bé feia molt que no se'n sabia res. El 2005 va guanyar el III Certamen de Cançó, però ens hem de remuntar a una dècada abans per trobar un enregistrament seu. Ara, a *La porta del vent*, ha musicat tretze poemes de **Josep M. Llompart**, de totes les èpoques, des de *Poemes de Mon-*

vestit de notes és amb guitarra, contrabaix, bateria i teclats.

En el camí de transició del folk al pop i el rock, fem una aturadeta a la música instrumental. Ja fa una quinzena d'anys d'*Un quart de segle*, el primer treball discogràfic de Damià Timoner. No és que hagi estat amagat des de llavors, ni molt

dragó fins a *Jerusalem* passant per *Spiritual*. El

manco: va ser un dels mallorquins de l'internacional **Palabra de guitarra** impulsat per un altre manacorí i artista de les sis cordes, **Joan Bibiloni**; ha signat un grapat de discoides i ha tocat aquí i allà, a caus de la música i a noces, ha anat fent, discretament, com sempre. *El funàmbul* no és cap exercici d'equilibrisme, Timoner toca de ple amb els peus a terra perquè domina el que fa, estima la guitarra i li fa sonar peces pròpies i d'altres com si ho fossin, puix han estat mamades com a fan. Reinterpreta dues joies d'altres tantes formacions amb suïcida al front: *People are strange*, dels **Doors** de **Jim Morrison**, i *Smells like teen spirit*, dels **Nirvana** de **Kurt Cobain**, i per arrodonir-ho, es fa seu el *hit* de 1984 *Somebody*, dels **Depeche Mode**, la primera cançó del lletrista i músic **Martin L. Gore** com a veu de la banda anglesa.

La parada al pop, fuig del classicisme i es mou per l'electrònica d'autor. Però això no és més cert que de clàssic també en té molt el discorde en qüestió. Per començar, no és un elapé, sinó un single, sí, com els discs petits tan freqüents abans de convertir-se en quasi exclusius dels DJ. El segon treball en solitari de **Joan Miquel Oliver** segueix la senda oberta amb *Surfistes a càmera lenta*, amb músiques evocadores i lletres precises que voregen les escrites per a **Antònia Font**. Cara A) *Sa núvia morta*, drama universal escenificat en clau mallorquina: per sobre un nocturn

JOAN MIQUEL OLIVER
SA NUVIA MORTA
HANSEL I GRETTEL

customitzat de Chopin, cul-enrere de l'al·lota abans de les noces, escopeta, safareig i mort. Cara B) *Hansel i Gretel*, a ritme de pista de ball, els germans alemanys del conte infantícid homònim recollit pels germans Grimm són dos amants de ciència-ficció; s'ha de dir que el surrealista tema és l'aportació del mallorquí a un dels capítols d'una sèrie documental del 33 en què a més fa de submarinista al metro. Una passa més i ja som al territori del rock, en sentit ampli. Un pas gros si ens atenem al títol del disc següent: *Caminar entre gegants*, tercer treball dels serverins *Anegats*. Segons confessen, els deures esdevinguts en arribar a la trentena són en gran part els responsables del ciclop lema, però també un reconeixement als mal reconeguts genials músics que han parit aquestes roques. Com a defensors de tota la vida de la càtedra dels músics de revetla i/o hotel, subscrivim des

d'aquest «Discoide» el gest i reproduïm, talment, el que escriuen els *Anegats* en el full promocional del disc: «Aquí, els gegants són els grans músics que ens envolten en aquest univers musical de les Illes. Noltros caminem, no correm, no tenim presses, gaudim i no ens posem cap llistó. Caminem entre Gegants, als quals mirem alçant la vista, per damunt les espatlles, professant-li una gran admiració i respecte.» Un poc de rumba, un poquet d'*ska*, una mica de protesta, un xic d'inconformisme i unes dosis d'amor, tot ben repartit en catorze peces dona forma al crit dels *Anegats*. És ben premeditat el final de la secció. Retornam al principi. No a Menorca, però si a la poètica i a la recognició; per afegit, *El joc de l'aigua* és també un disc primerenc i el nom li ve així mateix d'un vers, aquí d'un dels més grans de la literatura contemporània, el santanyiner **Blai Bonet**. El disc, el signen

Entreveus, tres dones del migjorn mallorquí: **Antònia Suau**, **Silke Hamann** (nascuda alemanya) i **Francesca Suau**. Les tres (amb un passat musical a les espatlles) posen les veus, i Suau també el piano, a dos poemes de dos santanyiners, **Blai Bonet** i **Vidal Ferrando**, a un del campaner **Damià Huguet**, i a un altre del felanitxer *outsider* **Miquel Bauçà**. N'hi ha més d'autors catalans, i tres versions: una de **Coanegra**, el romanç popular *Na Cecília* i una cançó popular grega. Sens dubte, és un compacte complex, d'aquells que necessiten dues, tres o quatre escoltades per abduir-nos, és per menjar a poc a poc, per no fer mala via... I per acabar com al començament, una citació germana de la primera:

...que la poesia va molt més enllà dels llibres de versos i que el seu estat ideal és esdevenir cançó.

Antoni Vidal Ferrando

El Ram dels llibres

BIEL MESQUIDA

ESTIMAR ELS LLIBRES. Estimar els llibres és la feina d'una educació. Ho veia ben clarament quan llegia un antic pregó que va fer Maria del Mar Bonet titulat: *El vici de llegir*. Escoltau aquest fragment:

«Curiosament, els

primers records de lectures i llibres no vénen de les primeres escoles, sinó de la mà dels pares i també de l'avi Ramon. Ell omplia el buit que teníem amb la nostra llengua. A l'escola no podíem aprendre el català. L'avi tenia llibres del temps de la República, traduccions de Julio Verne, contes amb què ens ensenyava a llegir i a escriure. El record, a la taula del menjador amb la seva paciència infinita, repassant la lectura, l'escriptura i també les matemàtiques elementals que no m'interessaven mai, però que ell li sabia donar una gràcia especial que no vaig trobar mai més en cap mestre. Vaig entrar a les Jaquotots a lesAVINGUDES. Allí, no resàvem gaire i per sort algun cop teníem contacte amb la poesia mallorquina, em varen fer aprendre el poema de Costa i Llobera "El Pi de Formentor". El vaig recitar un dia assolellat de festa

de final de curs en el pati, damunt de la tarima de fusta. Potser per això després l'he pogut musicalar..., perquè el duia ben endins en la memòria feia molts anys. Quan vaig fer el batxillerat a l'Institut Joan Alcover, ja no vaig tornar a sentir parlar mai més de cap poeta nostre. Semblava que en la nostra llengua no s'hagués escrit mai res. Ni una sola parau-

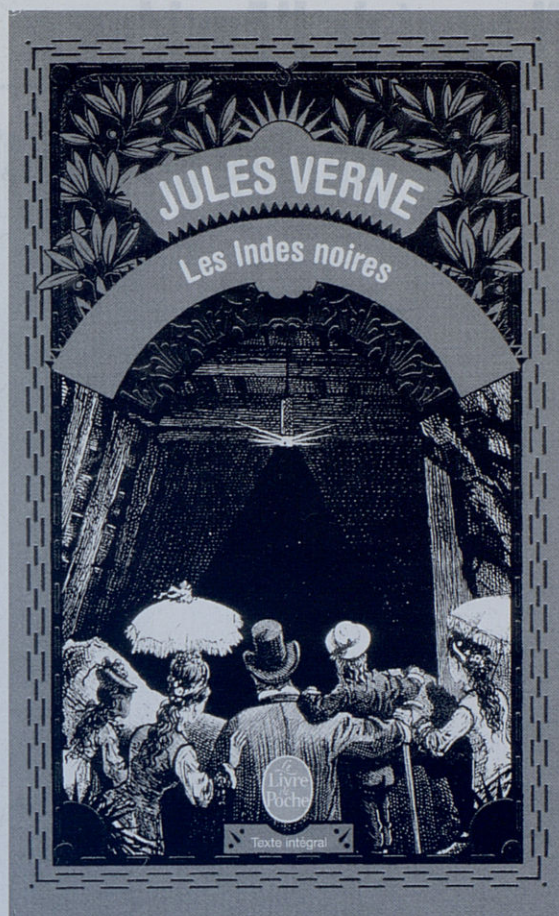

la entorn de Ramon Llull, de Costa, d'Alcover, etc. En aquells primers anys de lectures i aprenentatges a casa jo lluitava una petita guerra amb la meua àvia Dolors. Era una gran persona, es feia estimar. Quan jo era molt nina em cantava cançons catalanes antigues i no es feia pregar mai si els hi feia repetir. Era però un poc masclista i a l'hora de repartir la feina en la que col·laboràvem els nins de la casa la que s'emportava el pes de la neteja era jo. Mumare intentava batallar contra aquesta tendència, però ella tenia certes conviccions molt arrelades. Per exemple: per a ella el fet de trobar-me llegint en algun racó de la casa era un vici i ella s'afanyava a corregir-lo. Immediatament, em reclamava perquè l'ajudés, o m'enviava a fer algun encàrrec. Jo en aquell moment i en el punt dolç de la lectura sabia que l'àvia no m'hi deixaria tornar fins que ella afluixés o li vingués la son al balancí, llavors sigil·losament jo podria tornar al punt on havia abandonat el llibre. Si estava malalta al llit l'àvia claudicava. Allò era la glòria. Els llibres amics de rondalles, Julio Verne, Guillem Brown, m'omplien el llit i les hores i em feien oblidar aquella febre. El poder de l'àvia canviava si mumare era a casa, llavors jo tenia permís per a llegir; i la iaia no deia res. Si jo tenia el llibre obert i ella passava per davant meu jo la mirava de cua d'ull,

sabia de memòria el seu gest de desaprovació. Hi havia també un lloc sagrat on l'àvia no hi entrava gaire, era el despatx de mon pare. En aquella certa soledat hi trobava tot tipus de lectures, coneixia el prestatge on m'esperava *Tirant lo Blanc*, i munts de revistes de *La Codornitz* o *El Correo de la Unesco...* i tantes coses un poc prohibides i inesperades ja lluny de la mirada de l'àvia.» M'entusiasma sentir la veu d'una lectora que explica l'itinerari del seu aprenentatge, el gust que hi troba, la lluita per llegir, aquest vici confessable.

UNA FIRA DE LLIBRES ÉS UNA FESTA. De petit ja m'agradaven més les casetes plenes de llibres que les que trobava en el Ram amb cotxets de xoc, carrabines per fer punteria o cases de la por. El meu Ram eren aquelles casetes col·locades una devora l'altra i plenes d'aquell bé extraordinari que em donava vida: els llibres. Era com qui tenir totes les llibreries que m'agradaven al meu costat.

Com si Llibres Mallorca, Can Fondevila, Embat, Llibres Ereso, Cavall Verd i un llarg etcètera s'haguessin convertit en un poblet tot de llibreries plegades. Quin gust poder passejar entre llibres, veure les novetats, descobrir una obra que feia estona havies desitjat i no la trobaves, tocar aquelles planes plenes de lletres, ensumar-les, sentir-les. I recordava totes aquelles coses que sabia: Llegir fa pensar, Llegir fa salut, Llegir fa gust, Llegir fa tornar intel·ligent, Llegir fa tornar guapos. El llibre com a gran eina de gust i de civilització. El llibre com a assegurança contra la barbàrie. Un únic emperò: Per què no es pot fer la Fira al Born? El passeig ciutadà canònic és el millor lloc de contacte entre gent i llibres. Per què passar-la a un desangelat Parc de les Estacions? No ho entenc. M'alegra una cosa de no dir que la nostra nova rectora de la UIB, Montserrat Casas, sia la pregonera d'aquesta Fira del Llibre 2007. **ELS LLIBRES AL CARRER SÓN UNA CELEBRACIÓ!**

Llibres

El camí de l'Arxiduc i els cingles de Son Rul·lan

GASPAR VALERO

Itinerari

Valldemossa – pla des Pouet –
coll de Son Gallard –
cova de l'Ermità Guillem –
camí de l'Arxiduc –
cingles de Son Rul·lan –
caseta de les Rotes –
castell des Moro –
Can Borràs – es Molí – Deià

Horari aproximat: 4 h
(temps aproximat de marxa,
sense les aturades)

Orientacions de camí

Partim per fer aquest itinerari de la vila de Valldemossa. Una vegada que hem deixat la capella de Sant Vicenç Ferrer enrere, arribam a l'escola pública de Valldemossa, des d'on anam a cercar l'inici del camí de carro del pla des Pouet. Al final de l'asfalt tenim a la dreta Can Massana. Després del primer revolt cap a l'esquerra, en pujada, el nostre camí de carro té un sòl de roques molt irregular. Prest trobam un primer portell sense barrera que ens obre les portes de l'alzinar. Amb les primeres alzines trobam la desviació de ses Basses, pel camí que surt cap a la dreta; continuant per la nostra ruta, hi ha una barrera de metall amb un botador de fusta que hem de franquejar. A l'altra part del botador, en lleugera tendència cap a l'esquerra, continuam pel camí de carro, que ara es troba acompanyat per

una canaleta al costat esquerre. Un poc més endavant, a l'esquerra del primer revolt, arribam a la font de s'Abeurada.

Des de la font tornam enrere els pocs metres que ens hem desviat i recuperam el camí del pla des Pouet. Ara comença una forta pujada per aquest camí de carro, amb abundant pedreny solt, i que des-

criu giragonses amples que salven un desnivell important. A mitjan pujada, és factible agafar una dreuera que surt de la dreta del camí, i que en realitat és el que queda del vell camí empedrat. Més amunt, assolida la barrera des Pouet, és aquest un lloc adequat per recuperar l'alè i reagrupar la colla, disgregada sens dubte en la pujada. Cap

a la dreta de la barrera surt el camí del pas d'en Miquel que, paral·lelament a la nostra ruta, arriba al pla des Aritges, entre el puig Caragolí i el centre del massís del puig des Teix.

Des de la barrera des Pouet, continuam cap al nord, en línia recta però amb lleugera tendència cap a l'esquerra. A pocs metres, a

la dreta, observam una gran bassa, destinada a l'abeurada del bestiar. També trobarem altres restes d'ocupació humana, com barraques; clapers, que és el nom que reben els munts de pedres compostes, producte de l'espèdregada de la terra, i rotlles de sitja de carboner. Mentre, sota les ombres de les alzines, arribam al pla des Pouet.

El pla des Pouet ocupa una clariana oberta entre l'alzinar i era un centre d'abastiment i de distribució d'aigua entre els carboners i altres treballadors de la contrada. Al bell mig del pla encara resta com a testimoni d'aquesta activitat ja desapareguda el solitari pou, ara inutilitzat, i que dóna nom al planiol.

Itineraris

Des del pla des Pouet, continuam en direcció nord-est, lleugerament cap a la dreta segons la posició d'arribada. Més a l'esquerra ens cau el camí del mirador de les Punes i de la Talaia Vella. Situats en la nostra ruta, ens endinsam dins l'alzinar, amb presència de clapers a ambdós costats del camí. Una pujada suau ens condueix en poc

temps al coll de Son Gallard. Aquest indret és un entreforc de camins: a l'esquerra, cap a ponent, parteix el sender cap al cim de la Talaia Vella; davant, cap al nord, s'inicia la davallada cap a les cases de Son Gallard; a la dreta, en pujada, avança l'itinerari cap al camí de l'Arxiduc i el puig Caragolí, per on continuam l'excursió. En

aquest coll, l'Arxiduc hi féu construir uns pedrissos que convergeixen en forma d'angle. A la vora, sobre l'inici del camí de Son Gallard, s'hi pot veure un coll de tords.

Pujam cap a llevant (dreta). En poc temps la vista comença a eixamplar-se cap a la mola de Planícia i el puig de Galatzó al fons. Més a

**ESPECIALISTES
EN ARTICLES
DE MUNTANYA,
CÀMPING, ESQUÍ
I ESCALADA**

T'equipam per a l'aventura

**ES
REFUGI**

Via Sindicat, 21 (pati interior)
Palma

Tel. 971 71 67 31

Fax 971 71 85 97

refugi@detallsport.es

www.esrefugi.es

prop, a la dreta podem observar la Talaia Vella, amb la caseta refugi de l'Arxiduc al capdamunt. Si volem visitar la cova de l'Ermità Guillem, a uns cinc o sis minuts de pujada des del coll de Son Gallard, trobarem una desviació cap a la dreta. A un centenar de metres hi ha un portell que dóna accés al recinte de paret que tanca l'entrada de la cova.

Després de visitar la cova de l'Ermità Guillem, continuem la pujada en direcció nord/nord-est. Si ens situem de cara a l'exterior en el portell del recinte que tanca la boca de la cova, hem de prosseguir cap a la dreta. Deixem a l'esquerra un rotlle de sitja i una barraca, i voltam cap a la dreta, i en el revolt següent, giram cap a l'esquerra. Mentre, el sender adopta les característiques del camí de l'Arxiduc, amb un marge de sosteniment a la part esquerra. Un poc més endavant, enllaça amb el camí el sender que havíem deixat per anar a la cova. Després de dues giragonses que ens permeten guanyar bona altura, arribem a un tercer revolt del camí que serveix de mirador i ens proporciona una avançada del que serà la continuació de la nostra ruta, que discorre sobre un panorama ample i enlairat. Aquí apareix per primera vegada en escena la Foradada i, a la dreta, es despleguen els impressionants espadats en forma de roca tallada que acolliran els nostres propers passos. Assolida la pujada amb una quarta giragonsa, arribem a un autèntic mirador natural on l'altitud de l'indret ens reserva una sorprenent vista panoràmica sobre la costa nord, entre Valldemossa, Deià i Sóller, on la Foradada és l'estrella indiscutible.

Mentre descabdellam el camí de l'Arxiduc, a l'esquerra queda el buit format per altíssimes penyes tallades a plom, amb perill per a la gent amb vertigen. Aquesta zona és coneguda amb el nom de les Tres Osques. El puig Caragolí es mostra, ja a prop de la nostra situació, com una petita elevació davant la nostra ruta.

L'objectiu d'aquest itinerari no és acabar el camí de l'Arxiduc, cosa que ens conduiria cap a la coma des Cairats, sinó davallar pels cingles de Son Rul·lan. Per això, és essencial que, poc abans del puig Caragolí, i després de

Relojería Española S.L.

FUNDADA EN 1885

Concessionari Oficial

Ω
OMEGA
Watches & Bijoux

FREDERIQUE CONSTANT
GENEVE

LONGINES
SWISS WATCHES

W
GLYCINE
SWISS

⌚
TISSOT
Swiss Quality Time

RADO
Switzerland

⌚ **VICTORINOX** SWISS ARMY

HAMILTON
AMERICAN SINCE 1852

Plaça de Cort, 14

Tel. 971 721 563 · 971 724 344

Fax 971 714 369

www.relojeriaespanola.es
respanyola@wmeta.es

passar un tram del camí sense parets laterals, encertem la desviació en aquesta nova orientació. Hem de partir cap a l'esquerra, abandonant el camí de l'Arxiduc, i avançar en direcció nord, en una imaginària perpendicular sobre Deià. Ens pot servir d'orientació plantejar-nos la ruta com si anàssim directament al cap de Muleta, vora el Port de Sóller, que es veu al fons retallant l'horitzó. Davallam un tram de ruta sense camí, per roquisar, però amb algunes fites indicadores, directament cap al camí dels cingles de Son Rul·lan. Després d'un primer ressalt o graó natural, apareixen davant la nostra vista un reduït grup d'alzines i, més a l'esquerra, les cases de Son Marroig. Ens dirigim cap a les al-

zines, on arribam en pocs minuts. Una vegada hem arribat al grup d'alzines, ens trobam ja a la part alta dels cingles de Son Rul·lan. El puig des Teix ens queda a la dreta, amunt, i la Foradada i les cases de Son Marroig a l'esquerra, avall. Entre les alzines hi ha un avenc de grans dimensions, que és possible que fos usat com a dipòsit de neu. Per trobar la davallada deixam l'avenc a la dreta i resseguim el tirany, que sembla que avança cap al buit, directe a la mar; després s'orienta cap a la dreta i, quan ens apareix a la dreta la imatge del poble de Deià, apareix l'empedrat del camí que ens col·loca sobre una gran balconada natural, vertiginosa vorera sobre l'abisme, on ens recream novament en la contem-

plació de l'extensa panoràmica que ens ofereix aquesta privilegiada posició.

El camí dels cingles de Son Rul·lan sembla un gran tobogan que discorre entre les penyes superiors i la timba, als seus peus. D'aquí el nom de cingle, entès en sentit estricte com a penya-segat, timba o espadat vertical i, per extensió, com a camí que, en forma de cornisa en ziga-zaga, salva vertiginosament la verticalitat. La davallada no presenta cap perill especial, ja que aquest relleix o cornisa rocosa és prou ample i segur i, des d'antic, alberga un camí sovint empedrat i a voltes recobert de fullaca. Gairebé en tota la davallada ens acompanyen filades d'alzines joves, i observam també estepa

joana, xiprell i aritges. Després de deixar enrere una zona de balmes o de penyes extraplomades, passam les restes d'un portellet adossat a la roca. Un poc més endavant arribam a una miranda sobre Deià, amb mescla de pins i alzines, on també es pot fer una avaluació de la davallada realitzada. Sota la miranda, un revolt del camí ens fa girar cap a la dreta, i ens anam endinsant en un alzinar espès, amb penyes a la dreta.

Els cingles de Son Rul·lan acaben al bosc des Molí, sobre les cases de Son Rul·lan, possessió que dóna nom a la davallada que hem realitzat. El canvi de situació és evident, ja que la davallada per la paret rocosa s'ha convertit en un descens per un suau desnivell de terra encatificada de fullaca d'alzina; la penya nua ha donat pas a l'espessor de l'alzinar i la vista oberta i alterosa s'ha convertit en un ombrívol coster.

Davallam per dins l'alzinar, ja allunyats de les penyes, sobre un camí de ferradura que dissenya giragoneses curtes. Després de passar set d'aquests revolts, apareix el primer rotlle de sitja amb barraca. Superat el segon rotlle de sitja, s'accentua el rost de la davallada, amb un altre grup de curtes giragoneses de camí. Aquest nou tram de revolts, onze, en total, acaba sobre un ranxo de carboner, que mostra un característic forn de pa. Pocs metres abans del forn hem de posar atenció al camí, ja que hem de voltar cap a la dreta, en direcció nord. Si anàssim cap a l'esquerra, arribaríem a les cases de Son Rul·lan. Una altra barraca, que aprofita una petita balma sota una roca, es troba més a la dreta. És important que observem que la nostra ruta ha d'enllaçar amb el camí que discorre rere el rotlle de sitja i la barraca, mantenint la direcció nord. És aquesta nova via un camí de carboner de dimensions de camí de carro. L'hem de seguir cap a l'esquerra, en davallada. Dos minuts més endavant, a la vorera dreta del camí, hi ha una gran pica d'aigua treballada en una roca. Immediatament, un revolt que gira cap

a l'esquerra deixa a la dreta un conjunt d'antigues activitats tradicionals, constituït per un rotlle de sitja, un forn de calç i una barraca.

Un poc després del forn de calç i el rotlle de sitja, trobam, successivament, dos entreforcs de camins. En ambdós casos, hem d'anar cap a l'esquerra, en direcció sud-oest. Després de la segona cruïlla fan aparició les marjades i les oliveres del comellar de ses Rotes, el qual s'obre en davallada sobre la contrada de Deià. El nostre itinerari segueix aquest comellar per la seva part esquerra. Arribarem així a un portell amb una barrera metàl·lica. Aquest portell marca el camí que condueix a les cases de Son Rul·lan. Nosaltres hem d'anar cap a la dreta, en davallada per un camí empedrat que ens encamina cap al centre de la coma, a la caseta de ses Rotes. En aquest indret, vora la barrera de Son Rul·lan, es presenta una duplicitat de camins: per una banda, el camí de ferradura, empedrat; i per altra, el camí de carro, de sòl de terra. Tot i que els dos, indistintament, van cap a la caseta de ses Rotes, podem anar pel camí empedrat, que travessa el camí de carro i, en una segona coincidència, hi conflueix novament.

Abans d'arribar a la caseta, podem tornar a agafar, cap a l'esquerra, el camí empedrat fins que veurem, a la dreta del camí, en el lateral del marge, la font de ses Rotes. Vora la font es troba la caseta de ses Rotes. És una petita construcció de planta rectangular, d'un aiguavés i adossada a un marge. Presenta un portal de llinda de fusta que porta la data de 1748, molt esvaïda.

Continuam la ruta pel camí empedrat que davalla cap a Deià per les cases de Can Borràs i es Molí. Un punt de referència per iniciar la baixada és una pica treballada en la roca mateixa. Avancem pel centre de la coma, sovint entre marges i amb el camí que marca grons sobre l'empedrat. També podem observar com el torrent discorre per la nostra esquerra, amb el solc folrat amb un parament de

pedres. Aquesta zona és un olivar abandonat i envaït pel pinar. Aviat passam un portell amb barrera de fusta que s'ha de botar. Ja ens trobam molt a prop del castell des Moro, el penyal del qual tenim al davant, a la dreta del camí. A l'esquerra es veuen les cases de Can Borràs.

Aquest esperó fortificat, el castell des Moro, es troba poc documentat, tot i que respon a la tipologia i al sentit de les anomenades *bastides*, torres de defensa d'origen medieval que protegien els camins i les cases que es trobaven dins el seu camp d'acció.

Des del castell des Moro, el camí de ses Rotes continua, en davallada, fins al costat de les cases de Can Borràs, que queden a la nostra esquerra. Observam que tenen alçat de dues plantes, coberta a dos aiguavessos, portal forà rodó i un bloc adossat a la part esquerra de la construcció principal. Notam que per cegar una finestra s'ha usat un pedreny lleuger i fosc, anomenat *tur* (sovint pronunciat popularment *turc*). Aquest material es forma en el jaç dels torrents per aglomeració dels sediments que transporta l'escorrentia amb els macs del fons.

Abans de deixar el camí empedrat i entrar en el camí de carro de Can Borràs, passam per una barrera de fusta situada vora una pica de pedra amb una canonada metàl·lica. A la vora, s'alça una penya brodada per l'heura enfiladissa. Poc més endavant, ja pel camí ample que comunica la carretera i es Molí amb les cases de Can Borràs, i entre garrovers i oliveres, arribam a les noves instal·lacions turístiques de l'hotel Es Molí, lloc on l'asfalt fa aparició. L'hotel manté el nom de la possessió antiga, amb referència al molí d'aigua, la torre troncopiramidal del qual es pot veure des de la carretera, a prop de Can Quet. Des de l'hotel Es Molí, accedim a la carretera Ma-10, vora el km 62,900, situat molt a prop de Deià. El poble queda a la nostra dreta, i hi arribam després de fer alguns centenars de metres sobre l'asfalt.

Tendències

cinefàgia

Criticant els crítics

MATÍAS VALLÉS

El tòpic que els crítics orienten les nostres visites al cinema no és del tot exacte. Sovint, la seva labor pot consistir a delimitar el nostre judici quan ja hem vist la pel·lícula. L'exemple que tenc més a mà és *Zodiac*. Els desvergonyits tràilers actuals sintetitzen la pel·lícula íntegra en un parell de minuts –alguns disposen de pressuposts de centenars de milions de pessetes–, sense escamotejar un sol truc perquè se suposa que l'audiència actual no desitja sorpreses. Per això mateix, volia que la cinta de David Fincher m'agafés per sorpresa. A penes en tenia un parell d'indícis. Per exemple, el categòric «obra mestra» associat a la seva menció. I també la comparació amb *Tots els homes de president*, que ha de sorgir de la banda sonora que en ambdós casos –i també a *The Conversation*– firma David Shire. Una altra dada prèvia que em va preocupar va ser

el pobre resultat d'aquesta caríssima superproducció en la taquilla dels Estats Units.

Vaig anar a veure *Zodiac* i, al llarg de les quasi tres hores, només em va quedar explicat el desencant de la taquilla. Fincher escomet un experiment tan arriscat que s'ha oblidat dels «forrest gumps» –com defineix Shyamalan els espectadors dels seus productes. No obstant això, el fracàs d'una pel·lícula entre els nord-americans no sempre aporta un argument suficient per fer-la memorable. I jo no m'atrevia a cantar les glòries d'una primmirada investigació policíaca i periodística, especialment des del moment que jutjar-la m'havia ocupat més volum cerebral que no gaudir-la. No sabia realment què pensar, per la qual cosa el diumenge següent em vaig llançar sobre la crítica de Philip French a *The Observer*, de costum fiable. La seva valoració era tan desmesurada que vaig entendre els arguments que avalaven el seu etiquetatge com a *chef d'oeuvre*. També vaig entendre per què a mi no em va satisfer. Per això serveixen els crítics.

A *Babel*, per referir-nos a la mostra més depurada de la pompositat cinematogràfica, no cal verificar el tedi amb cap crític. *Sensu contrario*, aquest deliri globalitzador ens serveix per detectar els experts que prefereixen el gregarisme a la dissensió in-

formada. Simultàniament, a *Zodiac* –a la qual podríem aplicar el veredict de Nietzsche sobre Wagner, quan el polvoritzava sense deixar de reconèixer que es despenyava des d’una altura impressionant–, no necessit cap especialista perquè model *a posteriori* la meua opinió sobre *Chromophobia* o *Alta sociedad*, tal com es va titular estranyament a Espanya aquesta paròdia londinenca de *Gosford Park*. Amb resultat ruïnós, fins al punt que la prostituta interpretada per Penélope Cruz és l’únic protagonista condemnat a mort. I no em val l’argument que la seva interpretació mereix granment aquesta condemna.

Arribam així a la defunció recent de Rafael Salas, l’emperador indubtable de l’exhibició cinema-

togràfica a les Balears, l’home que ens orientava geogràficament cap a les sales on es projectaven les pel·lícules que ens interessaven en cada moment. Les discussions –perquè ho eren– amb ell es recorden forçosament amb enyorança. Poques vegades donava el braç a tòrcer, però posseïa l’olfacte, la virtut que no necessita adornar-se amb frases definitives. No el molestaven els crítics, només l’incomodava que no pensassin el mateix que ell. Pot ser que l’objectiu final d’aquest article consisteixi a presumir d’un crític local –l’eufemisme que utilitzam els periodistes per no qualificar-nos directament de provincians– que va estar a l’altura dels més grans des d’un treball modest, des del seguiment escrupolós de cada

pel·lícula. Quan les comentava, semblava que tornava a dirigir-les. No com un cineasta, sinó amb la batuta imaginària d’un líder orquestral. Criticar no consisteix a desqualificar a mansalva, ni a erigir-se en campió mundial del ditirambe. És trobar el punt clau d’una pel·lícula, el punt de suport amb què desmuntar-ne els secrets. Des de l’amor al cinema, tantes vegades traït pels qui el fabriquen.

No sempre hi ha una primera vegada. Per desgràcia, sempre hi ha una darrera vegada, que amb Javier Sánchez-Cuenca –el crític de qui estàvem parlant sense anomenar-lo– va quedar programada el passat mes de gener. Es tractava de rastellar el 2006, a la recerca de les tòpiques millors pel·lícules de l’any. El crític com-

passava els seus judicis amb les mans segons s'ha indicat, com si cercàs la música que convenia als seus pronunciaments. Semblava feliç pel sol fet que el cinema existís, per la seva convivència vitalícia amb l'art que socialitza els associats. Es necessiten tres anys, generalment, per llançar una pel·lícula de dues hores, no cal més intensitat ni capacitat de síntesi dels codis d'un grup humà determinat.

Ni en aquella reunió, ni en converses anteriors, queia Sánchez-Cuenca en enuncis cataclísmics entorn dels «fems» o el «nyap». No desitjava ofendre? Al contrari, no volia dedicar més temps del que era imprescindible a allò minúscul, no té sentit encruelir-se amb la mediocritat. Com a crític, la seva il·lusió era inserir la fabulació en la racionalitat. La seva tasca artesana recorda el vers d'Àngel Terrón sobre Heisenberg. En aprofundir en la matèria, comença la ficció. S'apar-

tava així de la pirotècnia o la crítica d'efectes especials que va imposar des del *New Yorker* la nord-americana Pauline Kael, i que els seus *kaelettes* disseminen per tot el planeta.

Sánchez-Cuenca no perseguia la sobrecàrrega carnavalesca, encara que és un abús que parli d'ell, després de la seva mort, qui no va arribar a conèixer-lo prou en vida. Recercant avui en la seva labor de cinc anys al *Diario de Mallorca*, advertesc el seu interès gens tremendista per mantenir les coordenades del *tinglado*. Va morir mentre es degradava irreversiblement l'art al servei del qual es va entregar, en una deriva narrada últimament amb especial brillantor per David Mamet a *Bambi vs. Godzilla*. És molt difícil abstreure's de la realitat circumdant, per la qual cosa el crític només s'ha perdut el pitjor. La seva biografia queda perfectament emmarcada en l'era essencialment cinematogràfica, sense contaminacions que haurien pogut danyar el seu afinat olfacte. Sánchez-Cuenca no va voler veure el final de la pel·lícula. Tenia massa respecte a la seva frívola assignatura, el cinema de veres.

Metges especialistes en oftalmologia

C/ d'Anselm Turmeda, 10. Palma (Mallorca)
 Tel. 971 20 15 12 - 971 29 47 44 - 971 29 54 50
 Fax 971 75 52 38
 A/e: iom@iom.es

MP4 YP-T9 Samsung "extra slim" Voleu 4 GB i Bluetooth?

i a més ...
cable carregador
AC/DC

Sol·licitau-ne més informació:

- A la vostra oficina de "SA NOSTRA"***
- www.sanostra.es***

infomallorca.net

►► tot Mallorca a la web

◀◀ gastronomia

agenda ►►

excursions
▼

▲
esport

transports
▼

artesanía ►►

◀◀ cultura

◀◀ salut

allotjaments
▼

Consell de
Mallorca